

Štetje prebivalstva leta 1754 v predjožefinski ljubljanski škofiji in njegovi rezultati

I.

Leta 1754 je bilo izvedeno v slovenskih deželah prvo štetje prebivalstva. Bilo je v zvezi z davčnimi in socialnimi reformami, ki jih je tedaj v avstrijski državi pripravljala Marija Terezija.¹ Podlago zanj je dal najvišji reskript od 13. oktobra 1753, ki je določal, naj se v ta namen izvede ljudsko štetje. Ugotovilo naj bi se število oseb vsakega posameznega kraja po gospodstvih in izkazalo v treh skupinah, komunikantih, to je osebah, ki so prejemale zakramente, spoved in obhajilo, mladini, sposobni za verski pouk, ter nedoletnih otrocih. Sezname štetih oseb naj bi vsebovali navedbo spola, starosti in družbenega položaja (Condition, poklic). Deželnim vladam je bilo naročeno, naj se glede izvedbe sporazumejo s škofijskimi ordinariati; štetje je bilo naloga župnikov in župnih upraviteljev, ki bi morali sezname poslati svojim ordinarijem, ti pa konec vsakega vojaškega leta deželnim vladam, da bi jih poslale naprej na dvor.² Ni popolnoma razjasnjeno, zakaj se vlada ni zadovoljila z izvedbo štetja po prvem reskriptu in ali ga je hotela nadomestiti ali le dopolniti z drugačno izvedbo. Dne 19. januarja 1754 je bil namreč izdan reskript, ki je določal, naj se zaradi večje zanesljivosti izvede štetje po posvetnih gospodstvih in magistratih. Reskriptu je bil priložen obrazec za sestavo pregledov števila prebivalstva, ločenega po spolu, v petih starostnih skupinah (1-15, 15-20, 20-40, 40-50 in nad 50 let); zadnje tri skupine je bilo treba ločiti po stanu (samski, poročeni).³ Ta obrazec naj bi se po nalogu deželne reprezentance

¹ Henryk Grossmann, Die Anfänge und geschichtliche Entwicklung der amtlichen Statistik in Österreich. Statistische Monatschrift. Neue Folge. XXI. Jahrgang. Brünn 1916, str. 347 sl. Fran Zwitter, Prebivalstvo na Slovenskem od XVIII. stoletja do današnjih dni. Ljubljana 1936, str. 18 sl.

² DAS, Repräsentanza in Komora, fasc. XXI, Häuser und Seelen Beschreibung im Lande Krain im Jahre 1754. — Dr. Janko Polec v oceni razprave: Fran Zwitter, Prebivalstvo na Slovenskem od XVIII. stoletja do današnjih dni. GMS XVIII/1937, str. 154. — Grossmann, n. o. m. str. 352, opomba 1. — Zwitter, n. o. m. str. 19.

³ DAS, kot op. 2. — Grossmann, n. o. m. str. 353 ter besedilo reskripta v prilogi II., str. 423. — Zwitter, n. o. m., str. 19. — Manfred Straka, Die Seelenzählung des Jahres 1754 in der Steiermark. Zeitschrift des Historischen Vereines für Steiermark. LI 1960, str. 96 sl.

in komore natisnil. Na podeželju bi morala zemljiška gospostva, v mestih in trgih pa magistrati, začetek vsakega koledarskega leta sestaviti te konsignacije duš ali konskripcijske tabele in jih poslati okrožnim glavarstvom. Naloga okrožnih glavarstev je bila, da so po navedenem obrazcu sestavili pregled za okrožje, ga poslali deželni vladi, da napravi sumarij za deželo in ga predloži dvoru.

Toda tudi pri tem reskriptu ni ostalo; 16. februarja 1754 je sledil nov reskript, ki je odločil, naj se izvede posvetno in cerkveno štetje, prvo po gospostvih, drugo po župnijah. Vzporedno dvojno štetje naj bi po besedah reskripta omogočila še zanesljiveje doseči najvišji namen, ugotovitev števila prebivalstva. Na isti način od duhovne in politične gosposke sestavljene konsignacije bi se medsebojno kombinirale in nato sestavil natančnejši pregled v glavni tabeli. Svetna gospostva in magistrati ter, po sporazumu z ordinariji, župniki in župni upravitelji naj bi zato izvedli popis duš po obrazcu, ki je bil priložen reskriptu od 19. januarja. Rezultati enega in drugega štetja bi se nato primerjali in morebitne difference razčistile. Končne zanesljive ugotovitve naj bi se vnesle v glavno tabelo, ta pa naj bi se za tekoče leto čimprej poslala dvoru. Opuščena je bila zahteva po vsakoletnih štetjih, katera bi brez potrebe prekomerno obremenjevala cerkveni in državni upravni aparat; štetje naj bi se ponavljalo le vsako tretje leto.

Reprezentanca in komora je, sklicujoč se na vse tri reskripte, 20. marca 1754 dala navodila goriškemu deželnemu upravitelju in kranjskim okrožnim glavarstvom ter tudi škofom in drugim cerkvenim organom, ki so vodili cerkveno upravo na ozemlju tedanje Kranjske z Istro in Goriško. To so bili škofje v Ljubljani, v Trstu, v Pičnu, arhidiakon (Erzpriester) na Reki, prošt v Pazinu ter komende pri Sv. Petru, v Ljubljani, Metliki in Črnomlju. Skupaj z navodili je razposlala obrazce, katerih je bilo natisnjenih 1500 izvodov, da se razdelijo svetnim gospostvom in župnijam za sestavo pregleda skupnega števila prebivalstva po predpisanih starostnih skupinah. Goriški deželni upravitelj je dobil le en obrazec ter naročilo, da ga prevede v italijanščino in da natisniti. Goriškemu škofu so bili poslani obrazci s pripombo, da jih uporabi na Kranjskem, ter z opozdilom, da bo laške obrazce za goriške župnije prejel od deželnega upravitelja.⁴

Ni se dalo dognati, kakšna navodila je deželna vlada dala ljubljanskemu ordinariatu v zvezi s prvim reskriptom od 13. oktobra 1753 za štetje po župnijah ter kakšna navodila je dal nato ordinariat glede tega reskripta in reskripta od 16. februarja 1754. Reskript od 13. oktobra 1753 je določal, da morajo župnije predložiti ordinariatom seznam prebivalcev (Seelen Register) po treh skupinah (komunikanti, za verski pouk sposobna mladina in nedoletni otroci) z navedbo spola, starosti in družbenega položaja (Condition) za vsako osebo. Tretji reskript od 16. februarja 1754 pa je zahteval, naj se predložijo le pregledi o stanju prebivalstva v župnijah na predpisanih obrazcih. Za tedanjo ljubljansko škofijo ohranjeno gradivo kaže, da se je štetje izvedlo po obeh reskriptih, ni pa jasno, ali niso bili za nekatere župnije pregledi o stanju prebivalstva po petih sta-

⁴ DAS, kot op. 2.

rovninskih skupinah na predpisanih obrazcih napravljeni šele naknadno pri ordinariatu na podlagi popisov prebivalstva po prvem reskriptu.

Za nas je predvsem zanimivo in pomembno štetje po reskriptu od 13. oktobra 1753, izvedeno na takratnem področju ljubljanske škofije. Ohranili so se namreč originalni sezname za 71 župnij in vikariatov, od katerih jih je bilo 36 na nekdanjem Kranjskem,⁶ na Spodnjem Štajerskem in 9 na Koroškem.⁵ Ti sezname so za vsako župnijo ali vikariat v enem ali več zvezkih. Popisani prebivalci so v njih navedeni po imenu, starosti, družbenem položaju, razmerju do družinskega poglavarja, povečini je naveden tudi kraj, kjer so živeli, in gospodstvo, kateremu so bili podložni. Za nekaj župnij in vikariatov popisi niso ohranjeni. Na nekdanjem Kranjskem manjkajo sezname za Sv. Peter v Ljubljani, Brezovico, Lipoglav in Dobrovo, na Spodnjem Štajerskem pa za Vransko. Za župniji Svibno in Žusem manjkata sicer seznama, namesto njih sta med istim gradivom številčna pregleda o stanju prebivalstva po petih starostnih skupinah; pregled za Svibno je napravljen po posameznih krajih.

V zvezi s tem gradivom je tabela s stanjem prebivalstva cele škofije po župnijah in vikariatih ter po skupinah, predpisanih z obrazcem reskripta od 19. januarja 1754.⁸ Posebej se je ohranila na isti način sestavljena tabela s stanjem prebivalstva župnij stiškega arhidiakonata goriške nadškofije.⁷ Bila je napravljena v Stični na podlagi poročil posameznih župnij — podpisal jo je opat Viljem — in izročena Janezu Žigi pl. Breckerfeldu, graščaku na Starem gradu, ki je tedaj nadomestoval umrlega novomeškega okrožnega glavarja.⁸ Breckerfeld je tabelo shranil med svojim gradivom za kranjsko topografijo.

Zdi se, da za slovenske dežele ni ohranjeno drugo popisno gradivo cerkvenega štetja iz leta 1754, ki bi nam moglo dati podrobne podatke po

⁵ KaALJ: Fasc. 116: 1. Črna, 2. Šoštanj, 3. Griže, 4. Motnik, 5. Pilštanj, 6. Sv. Ilj pri Velenju, 7. Sora, 8. Radovljica, ad. 8. Kamna gorica, 9. Kranjska gora, 10. Bohinjska Bistrica, 11. Rovte, 12. Hotedrška, 13. Godovič, 14. Vrhnika, 15. Logatec. Fasc. 117: 1. Št. Janž na Vinski gori, 2. Dovje, 3. Ljubljana, stolna župnija (mesto in Karlovško predmestje), 4. Šmartno pod Šmarno goro, 5. Pliberk, 6. Planina pri Sevnici, 7. Jesenice, 8. Sv. Nikolaj v Beljaku, 9. Zgornje Gorje, 10. Kranj, 11. Križe. Fasc. 118: 1. Bled, 2. Dvor, 3. Sv. Rupert pod Vajškro, 4. Stari trg pri Slovenjem Gradcu, ad. 4. Slovenj Gradec, 5. Sv. Ilj pod Turjakom, 6. Razbor, 7. Škale, 8. Skočidol, 9. Vogrče, 10. Podčetrtek, 11. Bizeljsko, 12. Sv. Peter pod Svetimi gorami, 13. Šmihel pod Pliberkom, 14. Pod-sreda, 15. Sv. Jurij ob Taboru, 16. Žusem. Fasc. 119: 1. Šmartin pri Kranju, 2. Sv. Martin pri Šaleku, 3. Gornji grad, 4. Rečica, 5. Ljubno, 6. Mozirje, 7 a. St. Jernej na Dolenjskem, 7 b, c. Polhov Gradec, 8. Naklo, 9. Vodice, 10. Št. Vid nad Ljubljano, 11. Svibno. Fasc. 127/3: Bela peč, Krašnja, Preddivor, Kropa, Mošnje, Ovshe, Smlednik, Zasip, Lipa. Fasc. 128/1: 1. Sv. Pavel pri Preboldu, 2. Luče, 3. Solčava, 4. Podbrezje, 5. Dob, 6. Ljubljana, stolna župnija (del Kapucinskega predmestja in Gradišča, Krakovo, Trnovo), 7. Trbovlje, 8. Ig. Fasc. 158/6: Braslovče.

⁶ KapALJ, fasc. 128/1, 8, C/10, Conscriptions-Tabela aller in denen zum Bistumb Laybach gehörigen Pfarren und Vicariaten im Herzogthum Steyer, Kärnten und Crain befindlichen Seelen de A.^o 1754.

⁷ DAS, Breckerfeld, Fasc. IV. Topografija Kranjske. Conscriptions-Tabela deren unter dem Sittlicherischen Archidiakonats wohnenden unterthänigen und andern Seelen.

⁸ DAS, kot. op. 2. — Polec, n. o. m. str. 153.

posameznih župnijah. Zwitter zatrjuje, da raziskovanja v dunajskih arhivih niso mogla odkriti nikakih podrobnosti, arhiv štajerske deželne vlade pa hrani le sumarije posvetnega štetja po okrožjih in cerkvenega štetja po škofijah.⁹

Tudi Pirchegger meni, da so se od štetja, izvedenega leta 1754 po župnikih, ohranili le fragmenti.¹⁰ Zato je prvotno popisno gradivo ljubljanske škofije toliko pomembnejše, ker moremo njegove rezultate uporabiti za prikaz populacijskega stanja po manjših teritorialnih enotah, krajih in župnijah. Kolikor vsebuje gradivo tudi podatke o družbenem položaju, pa more služiti za sliko gospodarske in socialne strukture prebivalstva.

To gradivo je bilo dosedaj še malo izkoriščeno. Uporabljal ga je Dobovšek, ki je objavil podatke o stanju prebivalstva v župnijah radovljiške dekanije, vendar ne vseh tistih, za katere so popisi dejansko ohranjeni.¹¹ Tudi za nekatere druge župnije je objavljeno število prebivalstva, vzeto iz tega gradiva.¹² Na podlagi seznamov stolne župnije v Ljubljani sem poskusil pokazati ljubljanske populacijske razmere in poklicno strukturo prebivalstva.¹³ Sezname župnij Dob in Vodice ter vikariata Motnik sem izkoristil v razpravi o prebivalstvu kamniškega področja, popis župnije Krašnja mi tedaj še ni prišel v roke.¹⁴ Za isti namen sem uporabil tudi podatke o stanju prebivalstva po posameznih duhovnijah iz konskripcijske tabele ljubljanske škofije in stiškega arhidiakonata. Dalje sem uporabil še sezname duhovnij na današnjem območju občine Kranj.¹⁵ To so bile župnije Kranj, Šmartin pri Kranju, Naklo, Predvdor, Podbrezje, Križje in Smlednik.

Ohranjeno statistično pragraivo prvega štetja prebivalstva na našem ozemlju je brez dvoma zanimiv in pomemben vir za zgodovino populacije. V zvezi z objavo rezultatov tega štetja po posameznih duhovnijah na teritoriju predjožefinske ljubljanske škofije ter stiškega arhi-

⁹ Zwitter, n. o. m., str. 20. — Straka, n. o. m. str. 98 in 99 je objavil sumarija cerkvenega in posvetnega štetja. Podatki po starostnih skupinah za štajerske župnije ljubljanske škofije se nekoliko razlikujejo od rezultatov v tabeli za celo škofijo, omenjeni v op. 6. Skupno število iz štajerskih tabel za ljubljansko škofijo ter celjsko in mariborsko okrožje je objavil že Zwitter (str. 20 sl.) in se Straka neupravičeno ponaša z njenim odkritjem.

¹⁰ II. Pirchegger, Erläuterungen zum historischen Atlas der österreichischen Alpenländer. II. Abteilung: Die Kirchen — und Grafschaftskarte. 1. Teil, Steiermark. Wien 1940, str. 24.

¹¹ Marjan Dobovšek, O gibanju prebivalstva Kranjske in posebej radovljiške dekanije od Valvasorja do danes. GV X/1934, str. 104 sl.

¹² Josip Žontar, Zgodovina mesta Kranja. Ljubljana 1939, str. 247, za župnijo Kranj. Fran Zwitter, Razvoj ljubljanskega teritorija. GV V-VI/1929-1930, str. 149, za del šenklavske župnije v Ljubljani (obzidano mesto in Karlovško predmestje).

¹³ Vlado Valenčič, Prebivalstvo Ljubljane pred dve sto leti. Kronika II/1954, št. 3, str. 191 sl.

¹⁴ Vlado Valenčič, Prebivalstvo kamniškega področja skozi tri stoletja. IV. Kamniški zbornik, 1958, str. 41 sl.

¹⁵ Vlado Valenčič, Prebivalstvo na območju občine Kranj. 900 let Kranja. Spominski zbornik. Kranj 1960, str. 294 sl.

diakonata goriške nadškofije je treba presoditi njihovo zanesljivost in pravilnost. Zato moramo spregovoriti obširneje tudi o načinu izvedbe štetja ter opozoriti na morebitne pomanjkljivosti in napake, ki so mogle zmanjšati njegovo vrednost. Rezultate štetja iz leta 1754 bomo primerjali z rezultati nekaterih poznejših štetij iz naslednjih desetletij, izvedenih na drug način. Tudi ta primerjava bo pripomogla k sodbi o zanesljivosti ali nezanesljivosti prvega ljudskega štetja.

II.

Po načinu in obliki izvedbe niso vsi župnijski popisi enaki. Vidi se, da navodila, ki so jih župniki in župni upravitelji prejeli, niso bila tako jasna, da bi zagotovila enoten postopek. Popisovalcem je bilo v veliki meri prepuščeno, da si sami po svoji preudarnosti organizirajo to za nje popolnoma novo delo. Reskript od 13. oktobra 1753 ni predpisoval nikaškega obrazca. Navajal je le v nekaj stavkih, kaj naj »registri duš« vsebujejo. Če pomislimo, kakšne so predpriprave za moderna ljudska štetja, potem moramo biti zadovoljni, da je improvizirano prvo štetje sploh dalo rezultate, kakor so se nam ohranili.

Najprej se popisi razlikujejo po obliki, kar zelo vpliva na njihovo preglednost ali nepreglednost. Nekateri popisovalci so popisovali člane istega gospodinjstva enega za drugim, po več v eni vrstici, ne da bi jih ločili po spolu. Sicer so se tudi pri takem načinu držali nekega reda, najprej so navedli ime in priimek družinskega poglavarja, njegov družbeni položaj (Condition), starost s številom let, nato ime žene in njeno starost, sledila so po redu starosti imena sinov, nato hčera, ter končno moških in ženskih poslov. Tak seznam je seveda že sam po sebi slabo pregleden, pri slabi in nerazločni pisavi pa postane nepregleden in nejasen. Drug način popisovanja, pri katerem je bila vsaka oseba vpisana v posebno vrstico, je bil na splošno mnogo preglednejši, ker je bil povečini združen z ločitvijo po spolu. Na levi polovici strani ali na celi strani so bili popisani drug pod drugim moški, na desni ženske, vrstni red je bil isti kot pri prvem načinu. Vpisovanje vsake osebe v posebno vrstico je omogočilo popisovalcem obenem tudi že ločitev v komunikante, za verski pouk sposobno mladino in nedoletne otroke. V skupino komunikantov so šteli nad 12 let stare osebe, v skupino za verski pouk sposobne mladine so šteli 7 do 12-letne, manj kot sedemletni so tvorili skupino nedoraslih otrok.¹⁶ V popisnih polah so vodili za vsako teh starostnih skupin, ločeno po spolu, poseben stolpec, v katerega so vpisovali starost posamezne osebe. Na ta način je bilo močno olajšano izračunavanje skupnega seštevka, ki je izkazoval prebivalstvo

¹⁶ Večje število župnijskih popisov iz leta 1754 ima nadpis: Beschreibung deren der Pfarr... eingepfarrten Seelen eines jeden individual Orths nach denen darin befindlichen Dominiis mit Namen, Geschlecht, Condition und dreifacher Class des Alters, in deren erster Class angezeigt wird das Alter der unmündigen Kinder von 1. bis 7. Jahr, in der anderten Class das Alter der zur Christlichen Lehr fähigen Jugend von 7. bis 12. Jahr und in der dritten das Alter der Communicanten.

po predpisanih skupinah. To kažejo tudi sezname, ki imajo tak sumarij; pri seznamih, sestavljenih po prvem, nepreglednem načinu, seštevek po skupinah, razen dveh ali treh izjem, sploh manjka ali pa je na koncu navedeno le skupno število v župniji popisanih oseb brez razčlenitve po skupinah. Nekateri popisovalci prvega načina so si preštevanje olajšali tako, do so pri vsaki družini ali gospodinjstvu navedli število seb ter jih potem sproti šteli.

Popisni sezname kranjskih župnij so povečini napravljeni na nepregleden način. Izjema so popisi župnij in vikariatov Gorje, Ovsiše, Šmartin pri Kranju, Ljubljana (štirje od petih seznamov), Polhov Gradec, Rovte, Godovič, Ig, Motnik, Krašnja in Št. Jernej, v katerih je v vsaki vrstici po ena oseba. Popisi vrhniške župnije in njenih štirih vikariatov Rovte, Godovič, Hotedršica in Logatec se od ostalih razlikujejo po stolpcih za uvrstitev popisanih oseb v skupine komunikantov in birmanih ter tistih, ki teh zakramentov še niso prejeli. Vrhniški seznam je tudi toliko drugačen, da imenoma navaja samo družinske poglavarje, toda brez družbenega položaja (Condition), člani družine in posli so le številčno navedeni, ločeno po spolu in stanu (samski, poročeni), v ustrezajočih kolonah. Ta seznam je bil tudi edini, kateri je ločil prebivalstvo po petih starostnih skupinah, predpisanih z reskriptom od 19. januarja 1754. V seznamih župnije Ig so popisani izkazani v dveh kolonah, posebej poročeni, posebej samski in sicer ločeno po spolu. V Št. Jerneju na Dolenjskem je popisovalec župljane uvrščal v dve starostni skupini, prvo od 1—15 let ter drugo, 16 in več let stare. Na svojevrsten način je bil sestavljen seznam polhograjske župnije. Popisovalec si je načrtal obrazec s sedmimi rubrikami, v katere je vpisoval z navedbo starosti: 1. imena in priimke družinskih poglavarjev, očetov in mater; 2. imena samskih sinov in hčera; 3. imena staršev družinskega poglavarja; 4. imena bratov in sester družinskega poglavarja (očeta in matere); 5. imena moških in ženskih poslov; 6. imena samskih in poročenih gostačev in gostačk; 7. število samskih in poročenih. K lažji ugotovitvi končnega rezultata, števila prebivalcev po spolu in starostnih skupinah, ta razdelitev ni pripomogla, če izvzamemo, da je bilo zaradi večje preglednosti preštevanje popisanih nekoliko olajšano.

Popisi za spodnještajerske župnije kažejo glede načina in oblike večjo enotnost. Vsi imajo v vrstici le po eno osebo in so popisani s podatki o starosti uvrščeni v ustrezajoče stolpce. Skoraj gotovo je večina župnikov in župnih upraviteljev na Spodnjem Štajerskem uporabljala isti obrazec. Ni bilo mogoče ugotoviti, kdo jim ga je predpisal ali predložil. V župnijah Ljubno, Gornji grad, Rečica ob Savinji, Sv. Jurij ob Taboru in Podčetrtek so bili popisni obrazci drugačni, dasi so dovedli do istega končnega rezultata. Imeli so tri glavne kolone za starostne skupine, vsaka teh kolon se je delila na dve polovici, v prvi polovici so bili vpisani moški in njihova starost, v drugi polovici pa ženske. Tudi koroške župnije so seznane sestavile na način kot večina spodnještajerskih, izjemi sta bili župniji Pliberk in Vogrče, katerih sezname so bili napravljeni na nepregleden način.

Na seznamih, kjer so bile osebe popisane ena poleg druge, po več v vrstici, seštevki ponajveč manjkajo. To velja za kranjske župnije; spodnještajerske in koroške imajo sumarije po starostnih skupinah, določenih za cerkvene potrebe. V nekaterih seznamih so celo dvojni, včasih različni, seštevki, v nekaj primerih so na njih tudi sumariji po posvetnih, za državne potrebe določenih starostnih skupinah. Ker sem moral za moje namene gradivo po svoje predelati, sem popisane osebe na novo preštel in uporabljam, kolikor drugače ne omenjam, moje seštevke. Seznami, za katere moji seštevki soglašajo s seštevki, napravljenimi ob popisu, so redki, toda največkrat, kjer ni soglasja, so razlike sorazmerno neznatne in nastale zaradi napak, ki sem jih mogel v seznamih ugotoviti. Računske napake so bile pogoste, tega se je zavedal popisovalec v sorški župniji, ki je v svojem seznamu zapisal število prebivalstva s pripombo »salvo errore calculi«. Večja razlika je za župniji Šmartno pod Šmarno goro in Št. Jernej. Seznam župnije Šmartno pod Šmarno goro navaja kot skupno število 710, dejansko je v njem popisanih le 545 oseb. Ker je seznam napisan na prostih polah, ni izključeno, da se en del ni ohranil; v popisu so upoštevane vasi Šmartno, Spodnje in Srednje Gameljne, manjka pa Zgornje Gameljne. V seznamu šentjernejske župnije je popisanih 3988 oseb, škofijska tabela jih izkazuje pri tej župniji 5654. Tudi v tem primeru se je izgubil verjetno del seznama, ki ga je tvorilo več zvezkov. Seznam vsebuje imena 59 naselij, po novejših krajevnih repertorijih je bilo na tedanjem župnijskem teritoriju nad 80 krajev. Torej manjka popis za precejšen del župnije z župnijskim sedežem Št. Jernejem. Zato uporabljam za župniji Šmartno pod Šmarno goro in Št. Jernej številke škofijskega pregleda.

Ob uporabi popisov prebivalstva si moramo seveda postaviti vprašanje, ali so zajeli vse prebivalce župnije, in ali ni treba računati z večjimi ali manjšimi vrzelmi, to je da nekatere osebe sploh niso bile popisane. Reskript od 13. oktobra 1753 je predpisoval, naj župniki in župni upravitelji popišejo svoje župljane (eingepfarrte Personen), šlo je torej za popis prebivalstva, ki je bilo pod njihovo cerkveno jurisdikcijo. To so bile osebe, ki so stalno prebivale na teritoriju župnije, začasno prisotne osebe pri tem popisovanju gotovo niso bile zajete. Popisane osebe je bilo treba označiti po zemljiškem gospodstvu, kateremu so bile podložne. Tudi to govori za tolmačenje, da je bilo šteto v župniji stalno naseljeno prebivalstvo; v popisnih seznamih se omenjajo le gospodstva, ki so imela podložna zemljišča na župnijskem teritoriju. Konskripcijska tabela župnije Svibno navaja, da vsebuje gospodstvom podložne in druge duše.¹⁷ Vendar mislim, da v tem primeru pri »drugih dušah« ni šlo za začasno prisotne osebe, temveč za manjše število stalnih prebivalcev, ki pač niso bili podložni zemljiškemu gospodstvu, n. pr. duhovščina ali morebitni državni ali deželni uradniki. Po namenu popisovanja pa so morale biti zajete osebe, ki so bile začasno iz svoje župnije odsotne. Pojem začasne prisotnosti ali začasne odsotnosti je v mnogih konkretnih primerih težko jasno določiti;

¹⁷ KapALj, fasc. 119/11.

tudi pri današnjih ljudskih štetjih je večkrat dvomljiv. Pri štetju l. 1754, ko niso niti poskusili, da bi ga opredelili, so popisovalci najbrž zelo različno obravnavali to kategorijo prebivalstva, kolikor je sploh vzbudila njihovo pozornost. Ker za štetje ni bil določen nikak kritičen termin ter je popisovanje trajalo dalj časa, vprašanje začasne prisotnosti ali odsotnosti tudi ni moglo biti postavljeno tako, kot ga danes razumemo. Glede v času štetja iz svoje župnije odsotnih župljanov popisi verjetno niso brez pomanjkljivosti. Nikjer se pa take osebe izrecno ne omenjajo. Tolažiti se moremo le s sorazmeroma malim številom začasno prisotnih in odsotnih v času, ko prebivalstvo ni poznalo obsega gibljivosti, ki ga je doseglo v poznejših razdobjih.

Izvemši del gibljivega prebivalstva, smemo sklepati po načinu izvedbe štetja l. 1754, da so popisovalci svoje župljane popisali z dokajšnjo popolnostjo. Župnije so bile sicer različnega obsega, nekatere so imele komaj nekaj sto duš, druge so jih štele nekaj tisoč. V manjših župnijah in župnijah s strnjenimi vasmu je bil verjetno pregled nad hišami in družinami lažji kot v obsežnejših in takih s številnimi zaselki ali samotnimi kmetijami. Vendar ni treba, da bi iz tega razloga trpela popolnost popisa. Župniki in župni upravitelji so imeli že po cerkveni organizaciji na uporabo razne evidenčne pripomočke, ki so jim olajšali pregled nad župljani, razen tega so se mogli ali celo morali naslanjati na evidenčne pripomočke zemljiških gospostev, ker je bilo treba župljane izkazovati tudi po teh gospostvih. Objektivni pogoji, da se popis župljanov izvede z zadovoljivo popolnostjo so bili dani.

Zdi se, da velika večina popisovalcev ni dvomila, da je svojo nalogo v redu opravila in da ugotovljeni rezultati ustrezajo dejanskemu stanju. Edini, ki je podvomil v točnost svojega elaborata, je bil župnik od Sv. Petra pri Kunšperku. Na koncu seznama je pripisal: Če ni kdo pri tem popisu izpadel, pravzaprav ne morem vedeti. Sicer sem se zelo potrudil in pozval s sedemkratnim oznanilom vse župljane k popisovanju. Ker se velik del vernikov udeležuje božje službe v oddaljenem samostanu Olimje ali pa v neki hrvatski župniji, ne morem vedeti, če jih ni nekaj pri tem popisu izostalo. Iz tega razloga tudi nisem mogel prej dovršiti zaukazanega popisa.¹⁸

Način popisovanja, kakor nam ga odkriva župnik od Sv. Petra pri Kunšperku, gotovo ni nudil najboljšega jamstva za njegovo pravilnost. Ni verjetno, da bi se tudi na ponovna oznanila prijavili za popis vsi župljani, zlasti pa je bila pri zglastvi in popisovanju v župnišču otežkočena popisovalčeva kontrola pravilnosti podatkov. Ne vemo, kateri način je bil splošnejši, ali zglaševanje pri župnikih ali obisk popisovalcev pri osebah, ki so jih popisovali. V popisnem gradivu se sicer drugi način popisovanja ne omenja, vendar je, bil tudi v navadi, nekateri župniki so uporabljali oba načina.¹⁹

Po pripombi župnika od Sv. Lovrenca na Bizeljskem smo opozorjeni še na drug razlog za morebitno nepopolnost župnijskega popisa. Neko

¹⁸ KapALj, fasc. 118/12.

¹⁹ Zwitter, n. o. m. str. 23.

onstran Sotle ležeče naselje s 6 hišami in 58 osebami je popisal že drug župnik in jih zato bizeljski župnik v svojem popisu ni upošteval.²⁰ Zdi se, da je bila župnijska pripadnost manjših, blizu župnijskih mej ležečih naselij včasih dvomljiva ali pa je bila iz kakšnih drugih razlogov, mogoče prometnih, cerkvena jurisdikcija nad takim krajem prepuščena drugi župniji. Podobni primeri pa niso bili pogosti, sicer bi se večkrat omenjali, zato iz tega razloga v popisih ni moglo biti večjih netočnosti.

Popisovanje l. 1754 je trajalo več mesecev in ni bil določen nikak kritičen moment, za katerega naj bi veljali ugotovljeni podatki, kakor je to pri modernih ljudskih štetjih, ko je točno določen ne le dan, temveč tudi ura, ki je odločilna za ugotovitev stanja. Med nekaj mesecev trajajočim popisovanjem so nastajale spremembe, ljudje so se rodili in umirali pa tudi, čeprav v omejenem obsegu, priseljevali in odseljevali. Ta okolnost ni sicer brez vpliva na vrednost ugotovljenih rezultatov, vendar ni tako pomembna, da bi jim vzela veljavo. Spremembe, ki so nastopile med popisovanjem so mogle biti sorazmerno majhne, saj so se pozitivni pojavi kot rojstva deloma izravnali z negativnimi, smrtnimi primeri.

Le malo seznamov je datiranih, tako da moremo ugotoviti točnejši čas izvedbe popisa. Nekaj seznamov nosi v naslovu letnico 1754 kot leto, za katerega velja ugotovljeno stanje, večina jih leta popisa sploh ne omenja. Dve duhovniji, Slovenj Gradec in Sv. Martin pri Šaleku, nosita letnico 1753, kar kaže, da je bil popis izveden takoj po objavi reskripta od 13. oktobra 1753. Seznam Motnika je datiran s 6. januarjem 1754 s pripombo »status animarum ... pro anno elapso 1753«. V januarju 1754 so datirani še sezname župnij v Starem trgu pri Slovenjem Gradcu, pri Sv. Martinu pri Šaleku, Sv. Juriju ob Taboru in Skočidolu, v februarju pa sezname iz Podčetrčka, Gornjega grada in Mozirja. V teh župnijah je bilo štetje izvedeno prej, preden je mogla biti znana vsebina reskriptov od 19. januarja in 16. februarja 1754, s katerima so bili predpisani obrazci za sestavo pregledov števila prebivalstva. Nekaj popisnih seznamov je datiranih v mesecih juniju, juliju in avgustu 1754; najpoznejši datum, 16. avgust 1754, nosi polhograjski seznam. Popisovanje se je torej ponekod zelo zavleklo, preteklo je skoraj celo leto od reskripta, ki je predpisal štetje, pa do predložitve sumarijev. Stiški arhidiakonatski je imel 20. septembra 1754 zaključen sumarij za svoje področje in ljubljanski stolni prošt je 11. oktobra predložil deželni vladi konskripcijske tabele šestih kranjskih arhidiakonatskih goriške nadškofije in pripomnil, da je priloge stiškega arhidiakonata bivši okrožni glavar Breckerfeld že poslal.²¹

Ugotavljanje starosti in uvrstitev v določene starostne skupine sta bila glavna namena štetja. To se vidi tako iz reskriptov kot iz popisnih obrazcev, ki so jih uporabljale mnoge župnije in so bili prilagojeni predvsem razvrstitvi prebivalstva po starostnih skupinah. Kolikor imajo sezname skupni pregled prebivalstva po starostnih skupinah, je to povečini — ločeno po spolu — le porazdelitev na komunikante, mladino, sposobno za verski pouk, in nedoletne otroke. Le štirje sezname vsebujejo preglede

²⁰ KapALj, fasc. 118/11.

²¹ DAS, kot. op. 2 in 7.

po starostnih skupinah, predpisanih z obrazcem od 19. januarja 1754. Seznami so bili ali nesistematično napravljeni ali pa so ločili prebivalstvo po starostnih skupinah, določenih za cerkvene potrebe, le seznam vrhniške župnije je bil izdelan na osnovi predpisanega obrazca. Zato je bila predelava pri štetju ugotovljenih podatkov v sumarije po obrazcu — razvrstitev na pet starostnih skupin ločeno po spolu in stanu (samski, poročeni) — zamudno in zahtevno delo. Tega dela na splošno niso opravili posamezni župniki in župni upravitelji, sicer ne bi našli rekapitulacije skupnih rezultatov po petih starostnih skupinah le v nekaj popisnih seznamih. Verjetno so razvrstitev izvedli šele cerkveni organi, katerih naloga je bila, izdelati sumarije za svoja upravna področja. V ohranjenih sumarijih ljubljanske škofije in stiškega arhidiakonata je prebivalstvo porazdeljeno v predpisane starostne skupine.

Starost štetih oseb je navedena v seznamih s številom let in ne z letnico rojstva. Navedbe s številom let so pogosto le približne. Podrobnejši pregled starostnih podatkov za prebivalstvo v Ljubljani je pokazal, da je bilo izredno visoko število oseb v letih, deljivih z deset, ker je bila starost navedena v veliki meri v okroglih številkah.²² Pri razvrstitvi prebivalstva v večje starostne skupine so se napake pri navedbah starosti medsebojno vsaj nekoliko izravnale. Podatki o starostni strukturi v sumarijih zato najbrž niso preveč oddaljeni od resničnega stanja.

Po reskriptu od 13. oktobra 1753 naj bi se štetje izvedlo tako, da bi se dalo ugotoviti število oseb vsakega posameznega kraja po zemljiških gospodstvih (dominijah), katerim so bile podložne. Na splošno popisni sezname večine župnij tej zahtevi ustrezajo, dasi ne na enoten način. Ponajveč so župljani v seznamih popisani po naseljih, ki se vrstijo v poljubnem redu, le polhograjski seznam navaja kraje po abecednem redu, na kar tudi opozarja v nadpisu. V seznamu sorške župnije je na koncu vsake vasi navedeno skupno število prebivalcev, radovljiški in vrhniški seznam imata rekapitulacijo po krajih. Kolikor vsebujejo sezname prebivalstvo popisano po krajih, je mogoče ugotoviti število oseb v posameznem naselju.

V desetih župnijah — Ovsiše, Ljubno, Rečica, Braslovče, Sv. Jurij ob Taboru, Sv. Ilj pri Velenju, Stari trg pri Slovenjem Gradcu, Razbor, Pliberk in Črna — prebivalstvo ni razvrščeno po krajih; solčavski seznam loči prebivalce krajevno na tiste v Solčavi in izven Solčave, v pliberškem seznamu je le pri enem ali drugem družinskem poglavarju zapisan kraj bivanja. V seznamu župnije Sv. Jurij ob Taboru, ki ima prebivalstvo izkazano po gospodstvih, je dodan še poseben izkaz, v katerem so navedeni po krajih priimki družinskih poglavarjev.

Pri župnijah, v katerih je bilo prebivalstvo v celoti podložno enemu gospodstvu, je to zapisano največkrat že v naslovu. Kjer so živeli podložniki več gospodstev, so popisovalci navadno pri posameznem kraju ločeno izkazovali njihove podložnike. V manjšem številu seznamov, to je župnij v Bohinju, Predddvoru, Smledniku, Šmartnem pod Šmarno goro, Dobu in Št. Janžu na Vinski gori, so posebne rubrike, v katerih so vpisana go-

²² Valenčič, Prebivalstvo Ljubljane..., n. o. m. str. 195 sl.

spostva. Popisovalci mošenjske, polhograjske in pliberške župnije so pri vsakem družinskem poglavarju posebej navedli, kateremu gospostvu je podložen.

Brez podatkov o gospostvih, ki jim je prebivalstvo bilo podložno, so le sezname župnij v Ljubnem, Podsredi in Vogrčah razen Ljubljane, Kranja, Slovenjega Gradca, Krobe in Kamne gorice. V zadnjih petih župnijah oziroma vikariatih prebivalci povečini niso bili podložni zemljiškim gospostvom. Kot pri razvrščanju prebivalstva po krajih tako popisovalci tudi pri razvrščanju po zemljiških gospostvih niso — z eno edino izjemo — ugotavljali skupnega števila podložnikov za posamezna gospostva na ozemlju župnije. Edino seznam župnije Podčetrtek navaja za vsako gospostvo skupno število podložnikov.

Nadaljnji znak, ki so ga ugotavljali pri štetju l. 1754 je bil družbeni položaj (*conditio*). V tem pogledu je mnogo župnijskih seznamov zelo pomanjkljivih, pri označbah je bila velika neenotnost, mnogokje ga sploh niso navajali ali pa so uporabljali zelo splošne označbe. Način izvedbe te strani popisa in njegova karakterizacija bosta obravnavani posebej s prikazom rezultatov.

III.

Za primerjavo podatkov o stanju prebivalstva po župnijah je potrebno poznati teritorij, ki so ga zavzemale ob popisu l. 1754. Obseg predjožefinskih župnij na Kranjskem je ugotovil Miklavčič, na Štajerskem pa Pirchegger.²³ Za Koroško ni takih ugotovitev, pač pa so objavljeni podatki o obsegu po sedanjem stanju.²⁴ Iz teritorialnega razvoja župnij sem poskusil določiti njihovo ozemlje sredi XVIII. stoletja.

Obseg župnij in vikariatov je naveden v franciscejskih davčnih občinah. V pregledu so upoštevane duhovnije ljubljanske škofije in stiškega arhidia-konata goriške nadškofije, za katere so ohranjeni podatki o stanju prebivalstva iz l. 1754. Najprej je naveden obseg tistih kranjskih župnij, ki so pripadale ljubljanski škofiji, nato sledijo župnije stiškega arhidia-konata, potem spodnje-štajerske in končno koroške župnije. Duhovnije si sledijo v tistem zaporedju, kot ga uporabljam v statističnih pregledih. Nazivi nekaterih davčnih občin so

²³ Maks Miklavčič, Predjožefinske župnije na Kranjskem v odnosu do politične uprave. GMS XXV/XXVI, 1944-1945, str. 39-60. — H. Pirchegger, Erläuterungen zum Historischen Atlas der österreichischen Alpenländer. II. Abteilung: Die Kirchen — und Grafschaftskarte. I. Teil: Steiermark. Wien 1940, str. 158-168.

²⁴ Erläuterungen zum Historischen Atlas der österreichischen Alpenländer. II. Abteilung. Die Kirchen und Grafschaftskarte. 8. Teil. Kärnten. 1. Kärnten südlich der Drau. Von Walter Fresacher. Klagenfurt 1956, župnije Kasaze str. 135, Šmihel nad Pliberkom str. 135 sl., Pliberk str. 139 in Vogrče str. 141 sl. — 2. Ost — und Mittellkärnten nördlich der Drau. Von Walter Fresacher, Gotbert Moro, Jakob Obersteiner, Rihard Wanner und Hermann Wiessner. Klagenfurt 1958, župnije Loga ves str. 360 sl. Kostanje str. 363 sl., Dvor str. 365 sl., Strmec (St. Jurij) str. 367 sl., Vrba str. 366 sl. Navedene župnije je obdelal Hermann Wiessner. — 3. Oberkärnten nördlich der Drau. Von Gotbert Moro. Klagenfurt 1959, župnije Domačale str. 13 sl., Skočidol str. 19 sl., Lipa str. 23 sl., St. Rupert pri Beljaku str. 37 sl., Sv. Nikolaj v Beljaku str. 44, Treffen str. 62 sl. — Navedeno delo je izšlo v »Archiv für vaterländische Geschichte und Topographie«, 45., 52. in 53. zvezek. Pri nadaljnjem citiranju te publikacije navajam le avtorja in stran.

so bili v času od uvedbe franciscejskega katastra spremenjeni, pri drugih so bili deli izločeni in urejeni kot nove davčne občine. V takih primerih uporabljam nove nazive davčnih občin in jih izkazujem po zadnjem stanju.²⁵

Župnije in vikariati ljubljanske škofije na Kranjskem

Bela peč: d. o. (davčna občina) Bela peč.

Kranjska gora: d. o. Gozd, Kranjska gora, Podkoren, Rateče.

Dovje: d. o. Dovje.

Jesenice: d. o. Hrušica, Javornik, Jesenice, Koroška Bela, Planina, Plavški Rovt, Potoki.

Zasip: d. o. Zasip.

Gorje: d. o. Podhom, Poljšica, Zgornje Gorje, delno Višelnica (kraj Grabče, Mevkuš, Spodnji Lazi).

Bled: d. o. Bled, Blejska Dobrava, Bohinjska Bela, Rečica, Ribno, Selo, Spodnje Gorje, delno Višelnica (kraj Radovina in Višelnica), Zeleče.

Bohinj: d. o. Bohinjska Bistrica, Češnjica, Gorjuše, Nemški Rovt, Nomenj, Savica, Bohinjska Srednja vas, Studor.

Radovljica: d. o. Begunje, Dosloviče, Hraše, Lancovo, Leše, Nova vas, Predtrg, Radovljica, Srednja vas, Zabreznica, Žirovnica.

Mošnje: d. o. Brezje, Dobrava pri Kropi, Mošnje, Otok, delno Zaloše (kraj Mišače in Podnart).

Kamna gorica: d. o. Kamna gorica.

Kropa: d. o. Kropa.

Podbrezje: d. o. Ljubno, Podbrezje, delno Zaloše (kraj Zaloše in Otoče), delno Zvirče (kraj Zvirče).

Ovsiše: d. o. Češnjica.

Križe: d. o. delno Bistrica (kraj Brezje), delno Duplje (del kraja Spodnje Duplje), Golnik, Križe, Senično, Žiganja vas.

Naklo: d. o. delno Duplje (kraj Zadruga, Zgornje Duplje, del Spodnjih Dupelj), delno Goriče (kraj Goriče), Naklo, Pivka, Srednja vas, Strahinj, Struževo, Udin boršt, delno Zeje (kraj Bistrica).

Predvor: d. o. Babni vrt, Bela, Breg, Britof, Čirčiče, delno Goriče (kraj Kamnjek, Letenice, Zavoda), Klanec, Kokra, Kokrica, Predoslje, Primskovo, Rupa, Suha, Tenetiše, delno Tupaliče (kraj Tupaliče).

Šmartin pri Kranju: d. o. delno Bitenj (kraj Srednji in Zgornji Bitenj), Breg, Drulovka, Jama, Mavčiče, Okroglo, delno Podreča, Praše, Stražišče, Spodnja Besnica, Sv. Jošt, Zgornja Besnica, delno Zeje (kraj Zeje).

Kranj: d. o. Kranj.

Smlednik: d. o. Hraše, Moše, delno Podreča, Smlednik, Spodnje Pirniče, Tacen, Trboje, Zbilje, Zgornje Pirniče.

Šmartno pod Šmarno goro: d. o. Gameljne, Šmartno.

Vodice: d. o. Bukovica, Polje, Repnje, Skaručna, Šinkov turn, Vesce, Vodice.

Sora: d. o. Draga, Medvode, Preska, Sora, Studenčice, Zgornja Senica, Zlebe.

Št. Vid nad Ljubljano: d. o. Glinica, Golo brdo, Dravljje, Spodnja Šiška, Stanežiče, Št. Vid, Topol, Vižmarje, Zgornja Šiška.

Ljubljana, stolna župnija: d. o. Ljubljana mesto, delno Gradišče, Krakovo, Trnovo, delno Kapucinsko predmestje, delno Karlovško predmestje.

Sv. Peter v Ljubljani: d. o. Bizovik, Dobrunje, delno Gradišče, Ježica, delno Kapucinsko predmestje, delno Karlovško predmestje, Kašelj, Moste, Rud-

²⁵ Pri tem sem se naslanjal na Splošni pregled dravske banovine, Ljubljana 1939, ter na zakona o spremembah zakona o območjih okrajev in občin v Ljudski republiki Sloveniji, Uradni list LRS, 1958, št. 34, str. 462-472 ter št. 44, str. 582-603. Za koroške župnije, ki ležijo v Avstriji, sem uporabljal Gemein-delexicon von Kärnten. Wien 1905.

nik (prej Orle), Podsmreka, Poljansko predmestje, Slape, Stožice, Šentpetrsko predmestje, Šmartno, Štepanja vas, Udmat, Vič, Zadobrova.

Brezovica: d. o. Brezovica, Log.

Lipoglav: d. o. Javor, Lipoglav, Podmolnik.

Dobrova: d. o. Dobrova, Šujica.

Polhov Gradec: d. o. Babna gora, Butajnova, Črni vrh, Horjul, Polhov Gradec, Selo, Setnik, Sv. Jošt, Vrzdenec, delno Zaklanec (kraja Podolnica in Zaklanec).

Vrhnika: d. o. Blatna Brezovica, Podlipa, Stara Vrhnika, Velika Ligojna, Verd, Vrhnika, delno Zaklanec (del Lesnega brda), Zaplana, Žažar.

Rovte: d. o. Medvedje brdo, Petkovec, Rovte.

Godovič: d. o. Godovič.

Hotedršica: d. o. Hotedršica, Ravnik, delno Žibrše.

Logatec: d. o. Blekova vas, Dolenji Logatec, Gorenji Logatec, delno Žibrše.

Ig: d. o. Dobravica, Golo, Iška Loka, Iška vas, Jezero, Pijava gorica, Studenec, Tomišelj, Vrbljenje, Zapotok, Želumlje.

Motnik: d. o. Motnik, Zgornji Motnik.

Krašnja: d. o. Blagovica, Česnjice, Koreno, Krašnja, Št. Ožbalt, delno Zlato polje (kraji Brezovica, Gabrovica, Pišajnovica), Žirovše.

Dob: d. o. Brezovica, Dob, Krtina, Lukovica, Podrečje, Prevoje, Rafolče, delno Spodnje Koseze (kraj Prevalje), Studenec, delno Zlato polje (kraji Laseno, Mala Lašna, Obrše, Podgora, Preserje, Trnovče, Zlato polje).

Svibno: d. o. Dobovec, delno Dole (kraja Borje in Radgonica), Konjšica, Sv. Jurij pod Kumom, Svibno (prej Sv. Križ).

Št. Jernej: d. o. Brusnice, Gabrje, Gorenja Orehovica, Gradišče, Orehovec, Ostrog, Polhovica, Št. Jernej, Vrhpolje.

Duhovnije stiškega arhidiakonata goriške nadškofije

Mengeš: d. o. Črnuče, Depala vas, Domžale, Dragomelj, Homec, Jarše, Loka, Mengeš, Nadgorica, Podgorica, Podgorje, Rašica, Stob, Studa, Šmarca, Trzin.

Dol: d. o. Beričevo, Dol, Dolsko, Kleče, Laze, Peteline, Podgora, Senožet, Vinje.

Čemšenik in Št. Gotard: d. o. Brezje, Čemšenik, Hrastnik, delno Kotredež (kraj Znojile), Ržišče, Sv. Lenart, Trojane, Zaplanina.

Zagorje: d. o. delno Kotredež (brez kraja Znojile), Loke, Potoška vas, Zagorje.

Vače, Kolovrat in Št. Lambert: d. o. Hotič, Kandrše, Kolovrat, Konj, delno Peče (kraj Gora), Roviše, Šemnik, Št. Lambert, Vače, Zabava.

Šmartno pri Litiji: d. o. Jablanica, Libenga, Litija, Sv. Anton, Šmartno, Vintarjevec.

Prežganje: d. o. Trebeljevo, Volavlje.

Kresnice: d. o. Kresnice, Kresniški vrh.

Šmarje: d. o. Blečji vrh, Grosuplje, Ilova gora, Laniše, Luče, Mali vrh, Polica, Ponova vas, Račna, Sela, Stara vas, Stranska vas, Šmarje, Vino, Žalna (prej Velika Loka).

Sostro: d. o. Sostro.

Višnja gora: d. o. Dedni dol, Dobrava, Draga, Hudo, Kriška vas, Leskovec, Višnja gora.

Št. Vid pri Stični: d. o. Bukovica, Česnjica, Dob, Gorenja vas, Male Dole, Metnaja, Muljava, Podboršt, Prapreče, Radohova vas, Sobračje, Stehanja vas, Stična, Št. Vid, Temenica, Veliki Gaber, Velike Pece, Zagorica.

Primskovo: d. o. Gradišče, Ježni vrh, Poljane.

Trebnje in Št. Lovrenc: d. o. Česnjevek, Dolga njiva, Lukovec, Mali Videm, Medvedje selo, Ponikve, Sv. Štefan, Sevnica, Škovec, Trebnje Velika Loka, Vrhtrbnje.

Mirna: d. o. Brezovica, Mirna, Ostrožnik, Selo.

Sv. Križ pri Litiji: d. o. Čatež, Moravče Okrog, Tihabož, Vodice.

Krka in Ambrus: d. o. Ambrus, Krka, Podbukovje, Sušica, Valična vas, Veliko Globoko, Višnje, Vrhi, Zagradec.

Hinje: d. o. Hinje, Sela pri Hinjah, Veliko Lipje, Žvirče.

Žužemberk: d. o. Dvor, Gorenji Križ, Reber, Stavča vas, Šmihel, Žužemberk.

Dobrníč: d. o. Ajdovec, Brezova reber, Dobrníč, Knežja vas, Korita, Sela pri Šumberku.

Št. Peter pri Novem mestu: d. o. Črešnjice, Harinja vas, Št. Peter, Ždinja vas.

Šmarjeta: d. o. Družinska vas, Gorenja vas, Zbure, Žaloviče.

Bela cerkev: d. o. Bela cerkev, Tomažja vas.

Škočjan: d. o. Dobrava, Dole, Krsinjš vrh, Mršeča vas, Stara vas, Telče, Zagrad.

Raka: d. o. Bučka, Hubajnica, Površje, Raka, Smednik, Studenec, delno Veliki Trn (kraj Planina).

Miklavčič je v svoji razpravi objavil dva seznama, kjer navaja davčne občine, ki so tvorile predjožefinske župnije. V prvem so navedene jožefinske davčne občine, razvrščene po nabornih gospostvih in župnijah v posameznih nabornih gospostvih. Jožefinskim davčnim občinam je dodan morebiten drug naziv, ki so ga dobile v franciscejskem katastru, dodani pa so tudi nazivi franciscejskih davčnih občin, ki so na novo nastale iz posameznih jožefinskih. Drug seznam cerkvene uprave do jožefinskih reform vsebuje župnije in vikariate z navedbo krajev ter franciscejskih davčnih občin. V mojem pregledu sem se naslanjal predvsem na seznam cerkvene uprave. Pri nekaterih župnijah manjka v tem seznamu navedba posamezne davčne občine, dasi so navedeni kraji, ki ji pripadajo, in je v prvem seznamu po nabornih gospostvih prizadeta davčna občina pri isti župniji omenjena. Zato je v tem pogledu Miklavčičev seznam dopolnjen z navedbo manjkajočih ter novih, pozneje iz prvotnih nastalih davčnih občin.

Pri župniji Jesenice ni bila v seznamu cerkvene uprave navedena d. o. Potoki, čeprav je kraj Potoki omenjen med kraji v župniji in je ta d. o. omenjena v prvem seznamu. Kot d. o. v župniji Jesenice navajam še Plavški rovt, ki je bil l. 1959 izkazan kot posebna d. o., v Splošnem pregledu dravske banovine je bil naveden kot kraj v davčni občini Jesenice, v občinskem leksikonu za Kranjsko pa v d. o. Planina. V župniji Gorje je bil del d. o. Višelnica s kraji Grabče, Mevkuš in Spodnji Lazi; med kraji so navedeni, pri d. o. je navedba v seznamu cerkvene uprave izpadla. Cela d. o. Višelnica je v seznamu nabornih gospostev izkazana pri župniji Gorje, v seznamu cerkvene uprave pa pri župniji Bled, dasi sta bila v tej župniji le kraja Radovina in Višelnica. Pri župniji Bohinj sem dostavil d. o. Srednjo vas, ki je očitno pomotoma izpadla, med kraji je omenjena, ravno tako med d. o. te župnije v seznamu nabornih gospostev. D. o. istega imena je izpadla v seznamu cerkvene uprave pri župniji Radovljica, v prvem seznamu je upoštevana; poleg kraja Srednja vas so tej d. o. pripadali še kraji Mlaka, Slatina in Sv. Lucija, ki so sicer v seznamu omenjeni. D. o. Žvirče je le z istoimenim krajem v župniji Podbrezje, drugi kraj Brdo je v župniji Kovor, kjer je v Miklavčičevem seznamu najbrž pomotoma naveden kraj Žvirče. V župniji Križe sem dodal d. o. Golnik, ki je nastala pozneje iz dela d. o. Senično. Župniji Naklo je dodan del d. o. Duplje s kraji Zgornje Duplje, Zadruga in delom Spodnjih Dupelj, ki so sicer navedeni med kraji župnije. Pri župniji Preddvor ima Miklavčič v prvem seznamu d. o. Britof, katero tvoriti kraja Britof in Orehovlje, nima pa je v drugem seznamu; oba kraja sta upoštevana v popisu preddvorske župnije l. 1754.²⁶ Župniji Preddvor ni pripadala cela d. o. Tupaliče, kot bi sledilo iz seznama cerkvene uprave, temveč le kraj s tem imenom, kar je sicer omenjeno na drugem mestu.²⁷ V seznamu nabornih gospostev je d. o. Tupaliče pravilno izkazana kot le delno pripadajoča preddvorski župniji. Pri župniji Smednik pogrešam v seznamu župnij

²⁶ KapAlj fasc. 127/3.

²⁷ Miklavčič, n. o. m. str. 27.

d. o. Tacen in Zbilje ter del d. o. Podreča, med kraji so omenjeni; v prvem seznamu so navedene d. o. upoštevane. Župniji Št. Vid nad Ljubljano je dodana d. o. Stanežiče, kraj je v drugem seznamu omenjen; v prvem seznamu je d. o. Stanežiče izkazana. Ne sodi pa med d. o. šentviške župnije Seničica, ki ni bila d. o., temveč kraj v d. o. Golo brdo. Navedbe pri davčnih občinah šentpeterske župnije sem moral korigirati, d. o. Gradišče in Kapucinsko predmestje sta bila delno v tej, delno v stolni župniji.²⁸ Pri župniji Vrhnika je bilo treba dodati d. o. Verd; kraj je naveden, v seznamu po nabornih gospodstvih je tudi upoštevan kot d. o. D. o. Žibrshe je bila delno pri vikariatu Logatec, kjer Miklavčič omenja med kraji del Žibrshe, toda ni navedena med d. o. Pri vikariatu Motnik je treba upoštevati d. o. Zgornji Motnik, ki je bila že onstran deželne meje na Štajerskem.²⁹ Med d. o. župnije Krašnja manjka v seznamu župnij d. o. Češnjice; kraji, ki ji pripadajo, Češnjica, Lipa, Poljane in Rakitovec so navedeni, ni pa omenjen kraj Selca; v seznamu nabornih gospodstev je d. o. Češnjica upoštevana. V isti župniji manjka pri Miklavčiču omemba dela d. o. Zlato polje, katere kraji Brezovica, Gabrovica in Pišajnovica so bili po popisu iz leta 1754 v župniji Krašnja.³⁰ Gabrovico Miklavčič omenja pri tej župniji, Pišajnovico pa navaja med kraji župnije Dob, kar ni v skladu s popisom obeh župnij.³¹ V župniji Dob je bil le del d. o. Zlato polje, kakor je označeno v gornjem pregledu, dodan pa je tej župniji še del d. o. Spodnje Koseze in sicer kraj Prevalje, katerega je Miklavčič izkazal med kraji dobske župnije. V župniji Svibno je bilo treba dodati d. o. Sv. Jurij pod Kumom; kraji, ki ji pripadajo so v seznamu cerkvene uprave navedeni, v seznamu nabornih gospodstev je ta d. o. upoštevana.

Pri župniji Dol je v Miklavčičevem seznamu cerkvene uprave izpadla d. o. Kleče dasi so Kleče med kraji omenjene in kot d. o. izkazane v seznamu nabornih gospodstev. V župniji Čemšenik je Miklavčič navedel d. o. Znojile, dejansko je to le kraj v d. o. Kotredež, drugi del te d. o. je v župniji Zagorje. Dodati pa je bilo treba čemšeniški župniji in sicer vikariatu Št. Gotard še d. o. Zaplanina, ki je ležala onstran deželne meje.³² Med kraji tega vikariata je napačno omenjena kot Zaplana. K d. o. župnije Vače z vikariatom Kolovrat in Št. Lambert ne sodi Spodnji Log, ki je le kraj v d. o. Konj, pač pa je bilo treba dodati d. o. Kandrše, kraji, ki ji pripadajo, so v seznamu župnij navedeni pri župniji Vače in vikariatu Kolovratu. V seznamu po nabornih gospodstvih je d. o. Kandrše pri vaški župniji omenjena. Med d. o. župnije Šmartno pri Litiji je Miklavčič navedel d. o. Št. Jurij, te d. o. v šmartinski župniji ni, pač pa sodi sem d. o. Vintarjec, ki je upoštevan med d. o. te župnije v seznamu nabornih gospodstev. Pri župniji Št. Vid pri Stični je izpadla v seznamu župnij d. o. Muljava, pri vikariatu Mirna d. o. Ostrožnik in pri vikariatu Sv. Križ pri Litiji d. o. Vodice; v seznamu po nabornih gospodstvih so vse te d. o. navedene pri ustreznih duhovnijah. Pri župniji Dobrnjč je v mojem pregledu namesto dela d. o. Globodol vstavljena d. o. Brezova reber, ki je bila s krajima Plano in Sela pri Ajdovcu pozneje izločena kot nova iz d. o. Globodol. Župniji Raka je pripadal tudi kraj Planina iz d. o. Veliki Trn, med kraji župnije je upoštevan, ni pa omenjen pri d. o.

Župnije in vikariati ljubljanske škofije na Spodnjem Štajerskem

Solčava: d. o. Solčava, Sv. Duh.

Luče: d. o. Konjski vrh, Krnica, Luče, Podveža, Podvolovljek, Raduha.

Ljubno: d. o. Ljubno, Savina, Sv. Primož, Ter.

²⁸ Vlado Valenčič, Prebivalstvo Ljubljane pred dve sto leti. Konika II/1954, str. 192 ter op. 6

²⁹ Pirchegger, n. o. m. str. 162.

³⁰ KapALj fasc. 127/3.

³¹ KapALj fasc. 127/3 ter 128/1,5.

³² Pirchegger, n. o. m. str. 163.

Gornji grad: d. o. Bočna, Gornji grad, Radmirje, Sv. Florijan, Sv. Lenart, Šmartno ob Dreti, Šmiklavž, Tirosek.

Rečica ob Savinji: d. o. Holmec, Kokarje, Podbrežje, Poljane, Prihova, Pušto polje, Rečica, Spodnja Rečica, Št. Janž.

Mozirje: d. o. Bele vode, Brezje, Lepa njiva, Ljubija, Loke, Mozirje, Sv. Radegunda, Šmihel.

Braslovče: d. o. Braslovče, Dobrovlje, Gomilsko, Grajska vas, Letuš, Male Braslovče, Orla vas, Podvrh, Spodnje Gorče, Sv. Matevž, Trnava.

Vransko: d. o. Ločica, Prekopa, Sv. Jeronim, Tešova, Vransko.

Sv. Jurij ob Taboru: d. o. Črni vrh, Ojstriška vas, Sv. Miklavž.

Sv. Pavel pri Preboldu: d. o. Latkova vas, Marija Reka, Sv. Magdalena, Sv. Lovrenc, Sv. Pavel.

Grize: d. o. Kasaze, Sv. Neža, Sv. Pongrac, Zabukovica.

Trbovlje: d. o. Hrastnik, Knezdol, Ojstro, Sv. Marko, Trbovlje.

Šoštanj: d. o. Družmirje, Lokovica, Ravne, Skorno, Sv. Florijan, Sv. Vid, Šoštanj, Topolštica, Zavodnje.

Sv. Ilj pri Velenju: d. o. Laze, Ložnica, Studenec, Zgornja Ponikva.

Št. Janž na Vinski gori: d. o. Črnova, Lipje, Prelska, Št. Janž na Vinski gori.

Sv. Martin pri Šaleku: d. o. Paka, Šalek, Šmartinske Čirkovce.

Škale: d. o. Bevče, Kavče, Plešivec, Podkraj, Sv. Bric, Škale, Velenje.

Slovenj Gradec: d. o. Slovenj Gradec.

Stari trg pri Slovenjem Gradcu: d. o. Golavabuka, Gradišče, Podgorje, Stari trg, Vrhe (delno skupaj z župnijo Sv. Martin pri Slovenjem Gradcu).

Sv. Ilj pod Turjakom: d. o. Kozjak, Mislinje, Št. Ilj pod Turjakom.

Razbor: d. o. Spodnji Razbor, Zgornji Razbor.

Žusem: d. o. Dobrina, Loka.

Planina: d. o. Brezje, Golobinjek, Loke, Marijina vas, Mrzlo polje, Paridol, Planina, Planinska vas, Presečno, Suho, Sv. Vid pri Planini.

Pilštanj: d. o. Buče, Dobležiče, Drensko rebro, Kozje, Lopaca, Pilštanj, Straška gorca, Verače, Vetrnik, Virštanj, Vrenska gorca, Zagorje, Zdole.

Podčetrtek: d. o. Imeno, Podčetrtek, Sopote.

Podsreda: d. o. Gorjane, Križe, Podsreda.

Sv. Peter pod Svetimi gorami: d. o. Dekmanca, Hrastje, Kunšperk, Lastnič, Ples, Sedlarjevo, Trebče, Zagaj.

Bizeljsko: d. o. Brezovica, Bukovje, Drenovec, Orešje, Stara vas, Sušica, Vitna vas.

Od Pircheggerjevega se gornji seznam razlikuje le za župnijo Sv. Jurij ob Taboru. Pirchegger šteje k tej župniji d. o. Sv. Lenart, ki pa pripada po Miklavčičevi ugotovitvi župniji Čemšenik. Tudi razni uradni repertoriji navajajo d. o. Sv. Lenart pod župnijo Čemšenik.³³ Pri župniji Trbovlje navaja Pirchegger d. o. Sv. Lenart, sedanji naziv te d. o. je Hrastnik. Navajajoč davčne občine župnije Stari trg pri Slovenjem Gradcu, Pirchegger pripominja, da so bile delno v župniji Sv. Martin pri Slovenjem Gradcu, (z. T. in Gemenge mit St. Martin) in se pri tem sklicuje na informacije dekana Šlandra. Po Splošnem pregledu dravske banovine sta davčni občini Gradišče in Legen pripadali deloma eni, deloma drugi župniji.³⁴ Pri pomanjkanju točnejše razmejitve sem štel celo davčno občino Gradišče k starotrški župniji, davčne občine Legen pa pri tej župniji nisem upošteval.

Pri določitvi obsega koroških župnij sem se razen na popise iz l. 1754, kolikor navajajo kraje, opiral predvsem na »Erläuterungen zum Historischen Atlas der österreichischen Alpenländer«, na pisce, ki so obravnavali zgodovino koroških župnij, ter na župnijsko karto krške škofije.³⁵ Pojasnila k historičnemu

³³ Splošni pregled dravske banovine, str. 98. Gemeindeflexicon von Steiermark, Wien 1904, str. 307 navaja za občino Sv. Jurij ob Taboru tudi Čemšenik kot sedež rimskokatoliškega matičnega urada, kateremu je pripadal del občinskega teritorija. Ta del je bila brez dvoma d. o. Sv. Lenart.

³⁴ Pirchegger, n. o. m. str. 164. — Splošni pregled..., n. o. m. str. 179.

³⁵ Erläuterungen... glej op.24. — Dr. Ernst Klebel, Zur Geschichte der

atlasu navajajo sicer davčne občine ter kraje, ki sestavljajo posamezne župnije, toda v sedanjem obsegu, in tudi župnijska karta podaja sedanje stanje. Zato sem moral za določitev obsega župnij sredi XVIII. stoletja pritegniti tudi druge ugotovitve, nanašajoče se na spremembe župnijskega ozemlja. Pripadnost krajev davčnim občinam je ugotovljena po občinskem leksikonu za Koroško.

Koroškim župnijam sem določil v davčnih občinah naslednje ozemlje:

Sv. Rupert pod Vajškro: d. o. Grače, Dobrje (Töbring), delno Jezernica (kraj Jezernica) delno Laze (kraja Gorice, Male Laze), Sv. Rupert, Sedlo, delno Vernberk (kraj Stakorče).

Sv. Nikolaj izven Beljaka: d. o. delno Beljak (kraj Lind), delno Jezernica (kraja Št. Lenart, Sv. Magdalena), delno Humberk (kraja Draganje, Humberk).

Skočidol: d. o. Nova ves, delno Humberk (kraj Domačale), delno Tmara ves (kraja Podravlje, Vudmat), delno Trabenče (kraja Hovče in Trabenče), delno Vernberk (kraji Cetinje, Skočidol, Travenca, Vernberk, Zlebnje).

Lipa: d. o. Lipa, delno Pešče (kraji Konatiče, Krotna ves, Lihpolje, Sreje), delno Tmara ves (Na Gore, Na Dravi, Tmara ves, Semisvavče).

Dvor: d. o. delno Črešnje (kraja Črešnje in Trešiče), Dole, Loga ves, Vrba.

Vogrče: d. o. delno Vogrče (kraja Dobrova, Vogrče).

Pliberk: d. o. Belšak, delno Blato (kraj Lonča ves), Borovje, delno Dob (kraji Cirkovče, Dob, Na bregu, Vidra ves), Dolga brda, Grablje, Jamnica, Komelj, Lokovica, Lom, Mežica, Onkraj, Meže, Plat, Pliberk, delno Podkraj (kraj Podkraj), delno Ponikva (kraj Ponikva), Senčni kraj, Spodnje Ličbuče, Strojna, Suhi vrh, Šmarjeta, Št. Danijel, Takraj Meže, Zgornje Ličbuče.

Šmihel nad Pliberkom: d. o. Bistrica, delno Blato (kraji Blato, Replje, Rute), Metlovo, delno Ponikva (kraja Dolinče, Kot), delno Pribla ves (kraj Breza), Strpna ves, Šmihel nad Pliberkom, delno Vogrče (kraj Rinkole).

Črna: d. o. Bistra, Črna, Javorje, Jazbina, Koprivna, Ludranski vrh, Topla.

Razpoložljivi podatki o župnijskih ozemljih niso tako popolni in skladni, da teritorialni obseg ne bi bil v enem ali drugem primeru dvomljiv. Zato je potrebno glede nekaterih župnij nekaj pojasniti.

V popisu župnije Št. Rupert pod Vajškro so omenjeni tudi kraji Dobrje (Töbring) z 81, Köttwein z 9, graščina Treffen s 26 in Winklern s 15, skupaj s 131 prebivalci. Nista pa v seznamu omenjena kraja Niederdorf in Oberdorf, ki ležita med Dobrjem in Št. Rupertom in tvorita z Dobrjem davčno občino istega imena. Graščina Treffen in Köttwein ležita v davčni občini Treffen. Vsi ti kraji so danes v župniji Treffen, ki se je izločila iz šentrupertske prafare.³⁶ Razmejitev med župnijama Št. Rupert in Treffen za sredo XVIII. stoletja po vsem tem ni jasna, zdi se pa, da je ozemlje davčne občine Dobrje bilo vsaj povečini v šentrupetrski župniji, kjer sem jo tudi upošteval. Glede kraja Stakorče (Št. Ulrich) je pripomniti, da je naveden v popisu s 17 kmetijami in kajžami ter 124 prebivalci. Župnijska pripadnost torej ne more biti dvomljiva, čeprav naj bi bila, kot trdi Moro, cerkev Sv. Urha v listinah šele l. 1783 prvič izkazana kot podružnica šentrupertske župnije.³⁷ Sicer je bil Sv. Urh kot podružnica Sv. Ruperta omenjen tudi v vizitacijskem zapisniku iz l. 1631.³⁸ Razmejitev med župnijama Lipa in Dvor prizadeva nekaj težav. Kraji Dob in Žoprače (d. o. Loga ves) ter Dole so navedeni v seznamih obeh župnij, torej so s posameznimi deli pripadali obema. Ker pa pripadajo nave-

Pfarrten und Kirchen Kärntens. Carinthia I Jg. 115/1925, str. 42; Jg. 116/1926, str. 11, 52 in 56 ter tej razpravi priložena karta »Die kirchliche Einteilung Kärntens«. — Stephan Singer, Kultur- und Kirchengeschichte des Jaunthales. III. Band: Dekanat Eberndorf. Kappel 1938, str. 67 sl. — Josef Herzele, Die josefinische Pfarrorganisation in Kärnten südlich der Drau. Inauguraldissertation zur Erlangung der Doktorwürde an der philosophischen Fakultät der Karl-Franzen Universität in Graz. Graz 1950. (Tipkopis). — Dr. Martin Wutte und Karl Streit, Pfarrkarte der Diözese Gurk.

³⁶ Moro, n. o. m. 37 in 62. — Klebel, n. o. m. Carinthia I 115/1925, str. 42.

³⁷ Moro n. o. m. str. 42.

³⁸ ŠKALJ Vizitacijski zapisnik l. 1631, I. del, str. 297.

deni kraji davčnima občinama Dole in Loga ves, kateri ležita po ostalih ugotovitvah na ozemlju župnije Dvor, sem jih štel k tej župniji. Tudi iz popisov l. 1754 se vidi, da je pretežni del omenjenih krajev ležal v dvorski župniji. Kraj Konatiče (Kantnig) je popisani v seznamu župnije Lipa in vizitacijski zapisnik iz l. 1631 navaja cerkev sv. Petra in Pavla v Konatiču kot podružnico te župnije.³⁹ Zato ne more držati Morojeva trditve, da ta cerkev l. 1753 še ni bila podružnica župnije v Lipi.⁴⁰

Podatki glede obsega župnij Pliberk in Šmihel nad Pliberkom so nejasni in deloma protislovni. Klebel in po njem z nekaj spremembami Herzele navedevata za čas pred jožefinsko reorganizacijo župnij med šmihelskimi podružnicami tudi Spodnje, Srednje in Zgornje Libuče, Šmarjeto, Dob ter »S. Crucis am Honitz«.⁴¹ Podružnice sv. Križa »am Honitz«, ki je Fresacher ne omenja pri nobeni obeh župnij, nisem mogel lokalizirati. V vizitacijskem zapisniku so bile zgoraj novedene podružnice, izvzemši tisto »am Honitz«, ter še nadaljnje v Lonča vesi, Št. Danijelu, Strojni in Mežici navedene v pliberški župniji.⁴² Cerkev v Št. Danijelu in Mežici sta bili označeni kot »ecclesia curata«. Po Kleblavih podatkih so Št. Danijel, Strojna in Mežica pripadali enkrat pliberški, drugič šmihelski župniji in ni jasno, kam naj bi pripadali pred jožefinskimi reformami.⁴³ Sv. Jakob v Mežici, ki je, kot pravi Klebel, po l. 1600 pripadal šmihelski fari, naj bi, po navedbi Herzeleja, bil pred jožefinsko regulacijo podružnica Svabeka.⁴⁴ Pri teh nasprotujočih si podatkih sem se glede obsega šmihelske župnije naslanjal predvsem na popis iz l. 1754. Krajevne navedbe v tem popisu so v skladu z vizitacijskim zapisnikom iz l. 1631 kakor tudi s Fresacherjevim opisom obsega šmihelske župnije in sprememb njenega ozemlja.⁴⁵ Popis pliberške župnije krajev nasploh ni navajal. Na začetku seznama je bil sicer omenjen trg Pliberk, toda med tržani je bilo popisanih tudi nekaj takih, ki so bili označeni kot živeči izven pomirja. Večina prebivalcev pliberške župnije je bila popisana pod nadpisom deželnega sodišča Pliberk. Pri posameznih družinskih poglavarjih je bil omenjen kraj bivanja. Taki primeri so toliko številni, da se je dalo ugotoviti ozemlje, ki je bilo s popisom zajeto.

Navedene koroške župnije kažejo, da se župnijske meje ne skladajo v toliki meri z mejami franciscejskih davčnih občin kot na Štajerskem, kjer je to bilo pravilo, ali na Kranjskem, kjer je v tem pogledu več izjem. Sodeč po nekaj koroških primerih, so bile v tej deželi dokaj številne franciscejske davčne občine, katere so s posameznimi deli pripadale raznim župnijam. Zato je tudi težavneje določati obseg koroških župnij v predjožefinski dobi.

IV.

Poleg rezultatov štetja iz l. 1754 po župnijah in vikariatih so v naslednjem pregledu še podatki nekaterih poznejših štetij, ki so bila izvedena na drugačen način. Patent od 10. marca 1770 je odredil splošen popis prebivalstva pod pretežno vojaškimi vidiki.⁴⁶ Od tedaj so se ponavljala štetja v obliki vojaških konskripcij, katerih rezultati so za posamezna leta ohranjeni po župnijah. Primerjava z rezultati poznejših štetij nam bo pomagala pri presoji zanesljivosti štetja l. 1754.

³⁹ ŠkALJ Vizitacijski zapisnik l. 1631, I. del, str. 300. — Klebel n. o. m. Carinthia I 115/1925, str. 42, pripominja, da se pripadnost kraja Konatiče za l. 1784 ni dala ugotoviti.

⁴⁰ Moro, n. o. m. str. 26

⁴¹ Klebel, n. o. m. Carinthia I 116/1926, str. 11 in 52. — Herzele n. o. m. str. 130.

⁴² ŠkALJ Vizitacijski zapisnik l. 1631, I. del str. 109, II. del str. 122.

⁴³ Klebel, n. o. m. Carinthia I 116/1926, str. 11 in 52 sl.

⁴⁴ Klebel, n. o. m. str. 52. — Herzele, n. o. m. str. 56.

⁴⁵ ŠkALJ, Vizitacijski zapisnik l. 1631, II. del str. 124. — Fresacher n. o. m. str. 135 sl.

⁴⁶ Zwitter, n. o. m. str. 28 sl.

Za posamezne dežele, katerim so pripadale župnije predjožefinske ljubljanske škofije, so se ohranili podatki za različna leta. Za Kranjsko so podatki iz l. 1778, okrog 1780 ter 1817, za župnije v obeh drugih deželah imamo podatke enega samega leta, iz l. 1770 za štajerske in l. 1782 za koroške župnije.

Seznam s stanjem prebivalstva kranjskih župnij l. 1778 navaja število hiš, družin ter oseb ločeno po spolu, ter skupno število.⁴⁷ Rokopis, iz katerega je povzeto stanje prebivalstva za okrog 1780, nosi sicer to letnico, vendar pri pregledu prebivalstva po župnijah — navedeno je le skupno število — manjka omemba leta, na katerega se podatki nanašajo.⁴⁸ Rokopis moramo datirati, dasi ima letnico 1780, vsaj za dve leti kasneje. Pisec namreč pri naštevanju samostanov na Kranjskem omenja kot že ukinjene kartuzijanski samostan v Bistri, samostana klarisinj v Ljubljani in Mekinjah ter samostan dominikank v Velesovem. Ker so bili ti samostani ukinjeni l. 1782, je mogel torej rokopis nastati šele v tem letu. Na vsak način pa je nastal pred 1784, ko je bil ukinjen štiški samostan, kateri je v rokopisu omenjen med obstoječimi. Za kranjske župnije in za koroške v beljaškem okrožju je v pregledu navedeno tudi stanje za 1817; vzeto je iz izkaza o upravni razdelitvi ozemlja ljubljanskega gubernija.⁴⁹ Izkaz vsebuje število hiš in prebivalcev po posameznih naseljih, davčnih občinah (Untergemeinden), glavnih občinah ter višjih upravnih teritorijih. Za ozemlja župnij in vikariatov je bilo treba stanje preračunati na podlagi podatkov za posamezne kraje.

Za štajerske župnije so v pregledu navedeni podatki o stanju l. 1770, ki jih je objavil Pirchegger.⁵⁰ Sicer Pirchegger ne pove, katero štetje je dalo te rezultate, verjetno pa je, da so rezultati prve vojaške konskripcije, ki je bila navedenega leta. Stanje koroških župnij za 1782 je tudi vzeto iz že objavljenih podatkov.⁵¹

⁴⁷ DAS, Rokopis št. 73 (I 6b), Notaten oder eigentlich Materialien zu weiterer Ausarbeitung das Herzogthum Krain betreffend.

⁴⁸ DAS, Rokopis št. 43 (I 5d), Ganz kurz gefaste Beschreibung von dem Herzogthum Krain.

⁴⁹ Haupt-Ausweis über die Eintheilung des Laibacher Gouvernements-gebiethes in Provinzen, Kreise, Sektionen, Bezirks - Obrigkeiten, Hauptgemeinden, Untergemeinden und Ortschaften, nebst deren Häuser- und Seelenanzahl im Jahre 1817. — V razpravi »Prebivalstvo kamniškega področja skozi tri stoletja«, n. o. m. 53 sem za l. 1817 pri župnijah Dob in Krašnja navedel drugo število prebivalstva, kot je v naslednjem pregledu. Razlika je nastala, ker sem tedaj celo d. o. Zlato polje štel k župniji Dob, namesto da bi jo delno štel k župniji Krašnja, nisem pa pri dobski župniji upošteval kraja Prevalje iz d. o. Spodnje Koseze.

⁵⁰ Pirchegger, n. o. m. str. 158—168. Po navedbi na str. 29 so številke o stanju prebivalstva pri župnijah ljubljanske škofije iz l. 1770.

⁵¹ Moro, n. o. m. Št. Rupert pod Vajškro str. 37, Sv. Nikolaj pri Beljaku str. 44, Skočidol str. 19, Lipa str. 23; Wiessner, n. o. m. Dvor str. 366; Fresacher, n. o. m. Vogrče str. 141, Pliberk str. 139, Šmihel pri Pliberku str. 135. Po navedbi v zvezku 3 (Archiv für vaterländische Geschichte und Topographie, 45. Band) str. 4 se stanje prebivalstva posameznih župnij nanaša na l. 1782 in ne na 1781, kot stoji v 1. in 2. zvezku. Podatki so vzeti iz izkaza med spisi reprezentance in komore fasc. LX, 23 v koroškem deželnem arhivu.

Stanje prebivalstva.

Kranjske župnije ljubljanske škofije

Župnije in vikariati	1754	1778	okr. 1780	1817
Bela peč	566	572	551	477
Kranjska gora	1.705	2.059	2.124	2.183
Dovje	935	1.126	1.142	1.010
Jesenice	2.075	2.381	2.381	2.099
Zasip	280	329	349	269
Gorje	1.026	1.196	1.305	1.159
Bled	2.869	2.909	2.995	2.965
Bohinj	3.616	3.540	3.746	3.813
Radovljica	3.696	4.599	4.839	4.566
Mošnje	1.433	1.486	1.577	1.716
Kamna gorica	610	593	661	719
Kropa	959	1.098	1.194	1.133
Podbrezje	1.355	1.535	1.644	1.230
Ovsiše	427	419	436	398
Križe	1.336	1.847	1.621	1.441
Naklo	1.497	1.790	1.930	1.637
Preddvor	4.268	4.504	4.640	4.341
Šmartin pri Kranju	3.511	3.970	4.085	3.714
Kranj	1.500	1.709	1.744	1.712
Smlednik	2.472	2.412	2.611	2.317
Šmartno pod Šmarno goro	710	680	780	665
Vodice	2.067	2.132	2.227	1.963
Sora	2.086	2.046	2.221	1.934
Št. Vid nad Ljubljano	2.877	2.887	3.044	3.427
Ljubljana, stolna župnija	6.638	6.774	9.594	7.425
Sv. Peter v Ljubljani	7.358	7.765	5.565	8.000
Brezovica	842	977	974	1.147
Lipoglav	879	899	945	918
Dobrova	1.164	1.252	1.361	1.457
Polhov Gradec	4.151	4.578	4.905	4.875
Vrhnika	3.660	7.815	7.593	4.400
Rovte	1.234			1.201
Godovič	415			492
Hotedršica	589			996
Logatec	1.437			1.774
Ig	2.785	3.212	3.323	3.662
Motnik	374	169	176	320
Krašnja	2.046	2.025	2.291	2.179
Dob	2.824	2.908	3.209	3.231
Svibno	1.937	2.152	2.431	2.277
Št. Jernej	5.654	5.535	5.797	5.762

Stiški arhidiakonat

Mengeš	5.364	5.417	5.523	5.787
Dol	1.703	1.781	1.860	1.941
Čemšenik	1.823	1.101	1.134	
Št. Gotard		784	834	
Zagorje	1.321	1.481	1.542	1.642
Vače	4.069	2.810	3.055	2.934
Kolovrat		775	830	823
Št. Lambert		471	493	695
Šmartno pri Litiji	2.905	3.027	3.307	3.455

Župnije in vikariati	1.754	1.778	okr. 1.780	1.817
Prežganje	1.114	1.156	1.141	1.112
Kresnice	722	717	752	756
Šmarje	5.008	5.630	5.812	5.645
Sostro	420	477	516	512
Višnja gora	1.257	1.456	1.545	1.503
St. Vid pri Stični	5.285	6.178	6.320	5.797
Primskovo	446	370	373	581
Trebnje in Št. Lovrenc	3.071	3.285	3.363	3.484
Mirna	1.492	1.687	1.671	1.751
Sv. Križ pri Litiji	1.582	1.958	2.055	1.960
Krka in Ambrus	2.633	2.954	3.075	3.135
Hinje	1.418	1.612	1.667	1.779
Žužemberk	2.039	2.636	2.700	3.054
Dobrnjč	2.303	2.435	2.540	2.750
Sv. Peter pri Novem mestu	1.021	1.147	1.249	1.225
Šmarjeta	2.223	2.105	2.298	2.022
Bela cerkev	342	376	348	455
Škocijan	2.697	3.031	3.331	3.281
Raka	3.729	4.034	4.488	5.843

Štajerske župnije ljubljanske škofije

Župnije in vikariati	1.754	1.770
Solčava	560	745
Luče	1.196	1.034
Ljubno	1.185	
Gornji grad	2.173	2.311
Rečica ob Savinji	2.247	2.865
Mozirje	2.039	2.486
Braslovče	2.596	3.055
Vransko	1.686	1.960
Sv. Jurij ob Taboru	1.267	1.367
Sv. Pavel pri Preboldu	1.461	1.553
Griže	1.148	1.376
Trbovlje	1.871	1.777
Šoštanj	2.466	655
Sv. Ilj pri Velenju	1.009	1.109
Št. Janž na Vinski gori	765	1.006
Sv. Martin pri Šaleku	502	516
Škale	1.824	1.811
Slovenj Gradec	622	569
Stari trg pri Slovenjem Gradcu	2.869	3.161
Sv. Ilj pod Turjakom	1.203	1.523
Razbor	623	709
Zusem	439	564
Planina	2.520	2.869
Pilštanj	4.183	4.541
Podčetrtek	1.052	1.370
Podsreda	1.108	1.470
Sv. Peter pri Kunšperku	2.158	2.759
Bizeljsko	2.034	2.513

Koroške župnije ljubljanske škofije

Župnije in vikariati	1.754	1.782	1.817
Sv. Rupert pod Vajškro	1.193	1.247	1.795
Sv. Nikolaj pri Beljaku	1.008	1.073	

Župnije in vikariati	1.754	1.782	1.817
Skočidol	794	771	919
Lipa	639	581	502
Dvor	1.243	1.233	1.256
Vogrče	169	373	
Pliberk	4.218	3.406	
Šmihel pri Pliberku	1.931	1.882	
Črna	1.623		

Primerjava rezultatov štetja iz leta 1754 z rezultati iz leta 1778 za kranjske župnije kaže, da je število prebivalstva na splošno naraslo, dasi je tudi nekaj duhovnij, kjer je opaziti nazadovanje. Povečanje je skoraj povsod ostalo v ožjih mejah in ga je mogoče razložiti s prirodnim prirastkom. Za štiriindvajsetletno dobo od 1754 do 1778 je pomnožitev, ki je ostala v večini župnij pod 15%, vsekakor mogoča. Tudi nazadovanje, ki ga izkazuje 11 duhovnij, ni imelo večjega obsega z izjemo vikariata Primskovo, kjer je bilo l. 1778 štetih za 17% manj ljudi. Pri majhnem obsegu duhovnije zmanjšanje v absolutnem številu ni pomembno. Pri tem vikariatu je opaziti nenavadno visok prirastek med okrog 1780 in 1817. Ni izključeno, da se podatki za 1754 in 1817 nanašajo na večji teritorij kot pri štetjih 1778 in okr. 1780. Večji prirastek med 1754 in 1778 je opaziti pri župnijah Kranjska gora, Dovje, Jesenice, Zasip, Gorje, Radovljica, Kropa, Križe, Naklo, Sv. Križ pri Litiji in Žužemberk. V primeru župnije Križe je razlika toliko, da je ne moremo razložiti drugače kot posledico bodisi prenizko izkazanega stanja leta 1754 ali pa previsokega leta 1778. V primeri z letom 1754 naj bi se prebivalstvo v župniji Križe pomnožilo do leta 1778 za 38%. Toda že okrog 1780 naj bi bilo v župniji za 12% manj ljudi in njihovo število naj bi, kot kaže stanje leta 1817, nazadovalo še nadalje. Tak razvoj ni verjeten, najbrž je bilo število leta 1754 prenizko, leta 1778 pa previsoko. V seznamu iz leta 1754 niso navedeni vsi kraji, ki so tvorili župnijo; popis je zajel prebivalce v približno 220 hišah, leta 1778 je bilo v župniji ugotovljenih 300 hiš. To kaže, da pri prvem štetju ni bilo popisano vse prebivalstvo. Tudi v župniji Naklo je bil verjetno podoben primer. Zlasti je neverjetno povečanje prebivalstva med 1778 in okrog 1780 za 8%. Pri ostalih župnijah z znatnejšim zvišanjem števila prebivalcev ni videti, da bi bil razlog v nepopolnosti enega ali drugega štetja. Ni izključeno, da je treba povečanje pripisati prirodnemu prirastku ter tudi še posebnim gospodarskim pogojem, ki so pospeševali ugodno rast prebivalstva, n. pr. razvoj železarstva v nekaterih gorenjskih župnijah.

Pri številnih župnijah so precejšnje razlike med rezultati štetja leta 1778 in okrog 1780; stanje okrog leta 1780 je skoraj povsod višje. Majhno povečanje bi bilo sicer verjetno v duhovnijah, kjer je bilo za rast prebivalstva odločilno predvsem prirodno gibanje. Toda porast za pet ali več odstotkov, ponekod celo nad deset odstotkov, je pri prirodnem prirastku v dveh pa tudi v štirih letih nemogoč. Velikih razlik si ne moremo razložiti drugače kot z netočnostmi pri štetju ali pri obdelavi podatkov.

Nekaj večjih razlik je pripisati v posameznih duhovnijah drugačnemu ozemlju, na katerega se rezultati nanašajo. Za stolno župnijo v Ljubljani je okr. 1780 izkazano znatno večje število ljudi kot 1778 in 1817,

za župnijo Sv. Petra v Ljubljani pa manjše. V seznamu, iz katerega so številke posnete, ni sicer nikakih pojasnil glede teh razlik. Zdi se pa, da je za okr. 1780 navedeno kot prebivalstvo stolne župnije vse prebivalstvo v Ljubljani, torej tudi tisto, ki je bilo v šentpeterski župniji (Sentpetersko in Poljansko predmestje, deli Karlovškega in Kapucinskega predmestja ter Gradišča). Med seštevki prebivalstva obeh župnij skupaj so pri vseh štetjih le manjše spremembe, ki kažejo zmerno rast in so v skladu z normalnim razvojem.

Pri Motniku so podatki za 1778 in okr. 1780 le za kranjski del vikariata. Pirchegger navaja za l. 1770 437 oseb v vikariatu Motnik, ki sta ga sestavljali d. o. trg Motnik in Zgornji Motnik.⁵²

V podatkih župnije Vrhnika so v seznamih iz l. 1778 in okr. 1780 vsebovani tudi njeni štirje vikariati, Rovte, Godovič, Hotedršica in Logatec. Pri župnijah Čemšenik in Vače ni iz l. 1754 podatkov po vikariatih ter je mogoče navesti le skupno število duš za celo župnijo. Za župnijo Čemšenik in vikariat Št. Gotard ni v pregledu stanja za 1817, ker ni ustrezajočih podatkov za kraje ležeče onstran kranjske deželne meje.

Število prebivalstva l. 1817 je pri več kot polovici župnij in vikariatov manjše, kot je bilo okr. 1780, v dvanajstih duhovnijah celo manj kot l. 1754. Le redke so bile župnije, kjer se je prebivalstvo v zadnjih dveh desetletjih XVIII. in v začetku XIX. stoletja pomnožilo. Če ne upoštevamo tistih s sorazmerno majhnim prirastkom, so bile take župnije in vikariati Mošnje, Št. Vid nad Ljubljano, Brezovica, Ig, Vrhnika s svojimi vikariati, Žužemberk, Dobrnič in Raka. V prvi vrsti so bile to duhovnije ob živahnějšíh prometnih poteh in v bližini Ljubljane. Pri Žužemberku je bilo povečanje prebivalstva v zvezi z razvojem železarstva, od 1796 je obratovala Auerspergova železarna na Dvoru. Verjetno je od tega imel korist tudi bližnji Dobrnič. Težko si je razložiti znaten prirastek — okrog 30% — v župniji Raka, vendar o pravilnosti rezultatov ni dvomiti, kajti tudi število hiš se je v tej župniji povečalo od 739 v l. 1778 na 1.030 v letu 1817.

Splošen pojav v razvoju populacije konec XVIII. in začetek XIX. stoletja je bila stagnacija ali nazadovanje. Razloge je iskati v političnih razmerah tedanjega časa. Vojne s Turki nato pa francoske vojne so zahtevale veliko žrtev med prebivalstvom. Nato so sledila leta slabih letin in lakote, ki je 1817 dosegla višek.⁵³ Vse to je imelo negativne posledice za rast prebivalstva.

Za štajerske in nekatere koroške župnije predjožefinske ljubljanske škofije moremo stanje iz l. 1754 primerjati le s podatki enega samega štetja. Za župnijo Ljubno podatka iz l. 1770 ni, za župnijo Šoštanj pa je očitno napačen in sicer mnogo prenizek. Polovica spodnještajerskih župnij kaže v dobi 1754—1770 povečanje, ki je znatno višje kot prirodni prirastek, kakor ga poznamo iz statistike prebivalstva v XIX. in v začetku XX. stoletja, ko je ta prirastek zaradi nazadovanja umrljivosti

⁵² Pirchegger, n. o. m. str. 162.

⁵³ Zwitter, n. o. m. str. 42. — Dr. Josip Mal, Zgodovina slovenskega naroda, str. 504.

občutno naraščal in je dosegel končno 1‰ na leto.⁵⁴ V podeželskih župnijah z izključno agrarnim prebivalstvom, kjer doseljevanja ni bilo in je za rast bil odločilen le prirodni prirastek, moramo izključiti možnost, da bi se število povečalo letno za več kot 1‰ s presežkom rojenih nad umrlimi. Saj je prirodni prirastek le izjemoma dosegel tako višino.⁵⁵ Zato je izključeno, da bi se moglo v nekaterih spodnještajerskih župnijah, n. pr. Solčava, Rečica ob Savinji, Mozirje, Št. Janž na Vinski gori, Sv. Ilj pod Turjakom, Žusem, Podčetrtek, Podsreda, Sv. Peter pri Kunšperku in Bizeljsko, prebivalstvo množiti s prirastkom, ki bi bil polovico ali še enkrat večji. Brez dvoma niso v teh primerih podatki o stanju pravilni, napake so bile mogoče tako pri enem kot pri drugem štetju.

Pri koroških župnijah so med stanjem za 1754 in 1782 večje razlike za Vogrče in Pliberk. Pri Vogrčah skoraj gotovo podatki iz l. 1782 ne veljajo za isti teritorij kot 1754, kajti da bi se število duš v vmesnem razdobju več kot podvojilo, ni mogoče. Preseneča župnija Pliberk z znatno nižjim številom prebivalstva, nazadovanje je opaziti še v nekaterih drugih duhovnijah. Za štiri izmed koroških župnij, ki so bile po avstrijski reokupaciji ilirskih dežel pod ljubljanskim gubernijem, je navedeno tudi stanje za l. 1817. Znatni prirastek je bil pri župniji Št. Rupert pod Vajškro, precejšen del tega prirastka je odpadel na Jezernico, kjer je bil manjši železarski obrat. Tudi bližina Beljaka je mogla vplivati na nadpovprečno naraščanje prebivalstva.

Naslednji pregled vsebuje skupno število prebivalstva župnij ljubljanske škofije po deželah in stiškega arhidiakonata. Pri kranjskih župnijah je upoštevan Motnik 1778 in okr. 1780 le s kranjskim delom duhovnije, vsota je zato za te dve leti nekoliko prenizka. Pri štajerskih župnijah nista všteti Ljubno in Šoštanj, prva, ker ni podatka o stanju l. 1770, druga, ker je podatek za omenjeno leto nepravilen. Od koroških duhovnij ni šteta Črna, za katero podatek o stanju l. 1782 ni bil objavljen.

	1754	1778	okr. 1780	1817
Kranjske župnije ljubljanske škofije	87.863	93.880	98.011	97.004
Stiški arhidiakonat	55.987	60.891	63.858	63.923
	1754	1770		
Štajerske župnije ljubljanske škofije	41.155	47.019		
	1754	1782		
Koroške župnije ljubljanske škofije	11.195	10.566		

Slika, ki jo daje skupno število, je v splošnem ista kot pri primerjavi stanja raznih štetij po posameznih duhovnijah. Po teh številkah se je v kranjskih župnijah prebivalstvo do l. 1778 zmerno pomnožilo; razlika se

⁵⁴ Prim. Zwitter, n. o. m. str. 94.

⁵⁵ V razpravi »Prebivalstvo kamniškega področja...« n. o. m. str. 54 sl. sem za 14 župnij omenjenega področja izračunal povprečja rojstev in smrti v desetletju 1795—1804. Z izjemo Motnika, ki zaradi majhnega števila prebivalstva ne more biti značilen, je le župnija Vodice imela prirodni prirastek nekaj malega več kot 1‰, večina jih je imela komaj polovico tega prirastka ali pa še manj.

giblje v mejah, da jo moremo razložiti z naravnim prirastkom. Drugače je z razliko med 1778 in okr. 1780. Nad 4‰-no povečanje v kratki vmesni dobi je izključeno, v rezultatih teh dveh štetij se morajo skrivati napake. Naslednje razdobje do 1817 je bilo toliko obsežno, da bi bile možne tudi bistvenejše razlike, kakor pa jih številke kažejo. K razliki pri štajerskih župnijah je pripomniti, da je za šestnajstletno dobo tak prirastek (nad 14‰) pri tedanjih populacijskih pogojih neverjeten, dasi znatno zaostaja za procentualnim povečanjem v nekaterih župnijah. Številke za koroške župnije kažejo nazadovanje, kar brez dvoma velja za nekatere duhovnije, vendar je razlika pri pliberški prevelika, da ne bi bila njena pravilnost dvomljiva.

Za nobeno izmed štetij, katerih rezultate smo uporabljali, ne moremo apriorno trditi, da je točnejše ali nezanesljivejše od drugega. Na splošno ne kaže, da bi popisovalci pri cerkvenem štetju 1754 svoje delo pomanjkljivo opravili in niso v sezname vnesli vseh župljanov. Saj so celo primeri, ko so pri tem štetju ugotovili v župniji več duš kot pri poznejših vojaških konskripcijah. Da so mogle biti tudi vojaške konskripcije zelo nezanesljive, je pokazala primerjava rezultatov iz l. 1778 in okr. 1780 za kranjske župnije, kjer so bile ponekod velike nerazložljive razlike. Napake so bile rezultat dela krajevnih popisovalcev ali pa sestavljalcev tabel. Najbolj verjetna možnost napake pri krajevnih popisovalcih je bila, da niso zajeli vseh oseb, ki bi jih morali šteti, in so bili zato rezultati štetja prenizki. Takih napak je bilo po vsej verjetnosti l. 1754 manj, ko je popisovala župnijska duhovščina in je bilo treba za vsako osebo posebej ugotovljati določene znake, n. pr. starost, za družinskega poglavarja tudi zemljiško gospostvo, kateremu je bil podložen, stan itd. Župniki so gotovo imeli pregled nad svojimi župljani ali vsaj nad posameznimi družinami, gospodinjstvi ali hišami, po katerih je bil popis izveden. Pri količkah sistematičnem popisovanju po pretežno majhnih naseljih skoraj ni verjetno, da bi mogli v posameznih župnijah prezreti in ne zajeti s popisom večjega odstotka prebivalstva. Primeri, da so zaradi pomanjkljivega in površnega popisovanja duš nastale večje netočnosti in da je število ugotovljenega prebivalstva prenizko, so mogli biti redke izjeme. Možnost za napake je bila tudi pri obdelavi popisnih seznamov, preštevanju popisanih oseb ter vpisovanju rezultatov v sumarije. Računske napake so bile v seznamih precej pogoste, včasih je bil seštevnik prenizek, drugič previsok, toda največkrat je bila razlika malenkostna in rezultata ni bistveno spreminjala. Številke o stanju duš po duhovnijah v škofijskem sumariju, kjer so sicer navedene ločeno po spolu, v glavnem soglašajo s seštevki v seznamih, kolikor seznam sploh navajajo skupno število župljanov; kolikor so razlike, so le majhne. Večje napake je bilo mogoče ugotoviti za dve župniji. V popisnem seznamu župnije Dob, ki sicer nima seštevka, sem našel 2824 popisanih oseb, v škofijskem sumariju stoji 2618, seznam starotrške župnije pri Slovenj Gradcu navaja skupno 2772 oseb, v sumariju je številka 2769, dejansko sem jih našel 2869. S te strani rezultatom štetja iz l. 1754 ni mogoče očitati večjih pomanjkljivosti.

Ni nam na uporabo nikako osnovno popisno gradivo vojaških konskripcij, dasi so bile številne. Zato tudi podrobni način izvedbe teh popisov ni znan. Konskripcije so bile izvedene po posebnih teritorialnih enotah, ki so doživele v času prvih konskripcij nekaj sprememb, preden so dobile končno obliko nabornih okrajev. Ti so se na Kranjskem in Štajerskem naslonili na cerkveno upravno razdelitev, obsegali so eno ali več predjožefinskih župnij.⁵⁶ Popisovale so komisije civilnih komisarjev in oficirjev. Župniki in zemljiška gospostva so bila dolžna dati komisijam na uporabo svoje matrice in sezname, vendar se komisije niso smele zadovoljiti z njihovimi podatki, temveč so morale preverjati stanje tudi na licu mesta. Civilni komisar je popisoval žensko prebivalstvo in ugotovil samo njegovo število brez vsake podrobne grupacije. Popis moškega prebivalstva je bila naloga oficirja, ki je izvedel pri tem tudi grupiranje v skupine, določene po vojaških kriterijih.⁵⁷ Rezultati vojaških konskripcij, kakor so znani za posamezna leta, niso pridobljeni na enak način. Štetje z individualnim popisom je bilo menda le bolj poredko opravljeno, sicer so komisije le občasno dopolnjevale populacijske knjige s podatki o prirodnem gibanju, rojstvih in smrtih, ki so jih dobivale od župnih uradov, ter s podatki o preseljevanju, ki so jih morala dajata gospostva. Kako je bilo to urejeno in kdaj so izvedli štetje ter kdaj so korigirali podatke na podlagi prijav o spremembah v stanju prebivalstva, doslej ni dognano.⁵⁸

Z obema načinoma, kako so pri vojaških konskripcijah ugotavljali število prebivalstva, je bilo združenih več možnosti za napake kot z individualnim popisom, ki so ga izvedli župniki. Razlike so mogle nastati že zaradi drugačne teritorialne razdelitve; čeprav so se konskripcijske teritorialne enote naslanjale na župnije in vikariate, se vendar z njimi niso popolnoma krile. Tudi so bile v desetletju po vzpostavitvi konskripcijskega sistema spremembe tako v organizaciji kot glede teritorialnih enot.⁵⁹ Gotovo ni šlo brez težav pri preračunavanju in uporabi podatkov konskripcijskih teritorialnih enot na župnije ali vikariate. Poleg tega si je težko predstavljati točen individualni popis, če so bili moški posebej popisani po oficirjih ter ženske posebej po civilnih komisarjih in ni bilo sistematičnega popisovanja od hiše do hiše. Konskripcijski komisarji krajevnih razmer in prebivalstva niso poznali tako kot župnijska duhovščina in za zamudno popisovanje po hišah najbrž niso imeli dovolj časa in volje. Ker ni bilo štetje glavni namen konskripcij, temveč rekrutiranje vojaštva, so oficirji gotovo največ pozornosti obračali na evidenco za vojaško službo sposobnih mladeničev ter tistega naraščaja, ki je prihajal v poštev za vojaško službo. Ugotovitev pravega števila prebivalstva je pri konskripcijah kot manj pomembna naloga stopila v ozadje in ni bila deležna tolike skrbi.

Pri drugem načinu ugotavljanja prebivalstva na podlagi sprememb v prirodnem gibanju in preseljevanju so bili nepravilni rezultati še ver-

⁵⁶ Zwitter, n. o. m. str. 29. — Miklavčič, n. o. m. str. 5 in 34 sl.

⁵⁷ Zwitter, n. o. m. str. 30.

⁵⁸ Zwitter, n. o. m. str. 32 in 39.

⁵⁹ Miklavčič, n. o. m. str. 5, 34 sl. in zemljevid.

jetnejši. Razlogi za razlike so isti kot pri individualnem popisu, pridružijo pa se jim številnejše računske operacije, ki so bile prav pogosto vir raznih napak. Razlog velikim razlikam v rezultatih za dve leti blizu skupaj, ki so bile n. pr. pri kranjskih župnijah v letih 1778 in okr. 1780, je prav gotovo v različnem načinu, kako so bili pridobljeni eno ali drugo leto. Na vsak način nas te razlike opozarjajo, da je treba na rezultate konskripcij, za katere ne vemo, kako so nastali, gledati posebno kritično. V tem pogledu je lažje presojati zanesljivost ali nezanesljivost štetja iz l. 1754 v župnijah, za katere so popisni sezname ohranjeni. Šetje sicer ni bilo brez pomanjkljivosti in brez napak, toda take napake, nastale zaradi nepopolnega popisa, se dajo po posameznih župnijah vsaj delno odkriti in korigirati, ako opazimo n. pr., da posamezni kraji niso bili zajeti. Za isti čas imamo še podatke iz drugega vira, na podlagi katerih je mogoče presoditi stopnjo popolnosti žup. popisnih seznamov. Ta vir so spisi terezijanskega katastra ali davčne rektifikacije, ki vsebuje seznam vseh zemljiških posestnikov po gospostvih in krajih. Primerjava števila zemljiških posestnikov pri štetju l. 1754 s številom v rektifikacijskih spisih bi bila brez dvoma zanimiva in bi pokazala, ali so popisni sezname bolj ali manj točni. Za župnije, kjer zemljiška posest ni bila razkosana na preveč gospostev, taka primerjava ne bi bila niti težko izvedljiva.

Die Volkszählung des Jahres 1754 im vorjosephinischen Bistum Ljubljana und ihre Ergebnisse.

Zusammenfassung.

Im Archive des Ljubljanaer Domkapitels befinden sich die nach dem Reskripte Maria Theresias vom 13. Oktober 1753 von Pfarrern und Pfarradministratoren verfassten ursprünglichen Verzeichnisse der Pfarrbevölkerung fast sämtlicher Pfarren der damaligen Diözese. 36 Beschreibungen entfallen auf Pfarren und Vikariate im ehemaligen Lande Krain, 26 auf die Untersteiermark und 9 auf Kärnten. Ausser diesen Verzeichnissen ist im Domkapitelsarchive auch die »Conscriptions-Tabela aller denen zum Bistumb Laybach gehörigen Pfarren und Vicariaten im Herzogthum Steyer, Kärnthen und Crain befindlichen Seelen de A. 1754« erhalten, welcher die Ergebnisse der Seelenbeschreibung für jene Kirchensprengel entnommen werden können, für welche die ursprünglichen Verzeichnisse verloren gegangen sind. Eine solche Übersichtstabelle besteht auch für das Archidiakonat Stična (Sittich) in Krain; welches zu dem Erzbistum Gorica (Görz) gehörte.

Die Pfarrverzeichnisse sind nicht nach einem einheitlichen Muster verfasst. Trotzdem enthalten die Verzeichnisse im allgemeinen die nach dem kaiserlichen Reskripte erforderlichen Personaldata der beschriebenen Bevölkerung. Die Vergleichung mit den Resultaten späterer Volkszählungen setzt eine genaue Kenntnis des Umfanges des Pfarrterritoriums voraus. Das Pfarrterritorium wird mit den französischen Steuergemeinden angegeben, aus welchen sich einzelne Pfarren und Vicariate zusammensetzen.

Die Ergebnisse der Volkszählung von 1754 werden mit den Ergebnissen einiger später vorgenommenen Zählungen verglichen. Für Krain sind das die Militärkonskriptionen in den Jahren 1778, ca 1780 und 1817. Für die Pfarren in Steiermark und Kärnten standen nur die in den »Erläuterungen zum Historischen Atlas der österreichischen Alpenländer« veröffentlichten Bevölkerungs-

zahlen zur Verfügung; aus dem Jahre 1770 für Steiermark und 1782 für Kärnten. Für die Kärntner Pfarren, welche zum Ljubljanaer Gouvernementsgebiet gehörten, wurden die Bevölkerungszahlen von 1817 berücksichtigt. Ziemlich zahlreich sind Fälle, im welchen die Unterschiede zwischen den Ergebnissen einzelner Zählungen stärker sind und sich nicht erklären lassen; man muss annehmen, dass in solchen Fällen bei der Durchführung der Zählung oder bei der Zusammenstellung der Übersichtstabellen grössere Fehler unterliefen. Die Art und Weise, auf welche die Militärkonskriptionen, denen unsere Zahlen entnommen sind, an Ort und Stelle durchgeführt wurden, ist nicht bekannt. Deswegen lässt sich die Zuverlässigkeit der Resultate schwerer beurteilen; manches spricht für die Vermutung, dass für mögliche Abweichungen und Fehler viele Türen offen standen. Im Gegenteil können wir die grosse Mehrheit der Seelenbeschreibungen aus dem Jahre 1754 als glaubwürdig ansehen und die Resultate nicht zu sehr in Zweifel ziehen. Soweit die angeführten Volkszählungsergebnisse eine bestimmte Entwicklungsrichtung ersehen lassen, kann für das Ende des XVIII. und den Anfang des XIX. Jahrhunderts eine Stagnation, teilweise auch ein Rückgang festgestellt werden.